

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Kateřina Ceditlová

Povinnost dědiců k úhradě dluhů zůstavitele

Diplomová práce

Olomouc

2016

„Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma Povinnost dědiců k úhradě dluhů zůstavitele vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.“

V Olomouci dne 23. března 2016

.....

(podpis)

Poděkování

Ráda bych poděkovala panu JUDr. Václavu Bednářovi, Ph.D. za jeho pomoc, užitečné rady, náměty, cenné připomínky a odborné konzultace při vedení této diplomové práce.

Dále bych ráda poděkovala Notářské kanceláři pana Mgr. Ondřeje Krejčovského v Prostějově a to jak zejména panu notáři samotnému, tak i jeho notářskému kandidátovi panu Mgr. Michalu Špačkovi za jejich rady, zajímavé připomínky, ochotu a možnosti nejen nahlédnout do notářské kanceláře, ale i přímo se podílet na jejím chodu.

Obsah

Seznam zkratk:	6
1. Úvod	7
1.1. Vymezení základních zásad a základních pojmů	10
1.1.1. Rozlišení mezi pojmy pozůstalost a dědictví	10
1.1.2. Rozlišení mezi pojmy dědic a odkazovník	11
1.2. Existence dědictví a dědická způsobilost	12
2. Odmítnutí vs. neodmítnutí dědictví a jeho následky	14
3. Zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví	16
4. Zcizení dědictví	20
5. Povinnost k úhradě dluhů a přechod dluhů	22
5.1. Historický vývoj	22
5.2. Dluhy postihující dědice	27
5.2.1. Osoby, na které přechází dluhy zůstavitele	28
5.2.2. Náklady pohřbu	29
5.3. Postavení věřitelů a jejich ochrana	31
5.3.1. Práva věřitelů před potvrzením dědictví	33
5.3.2. Konvokace věřitelů obecně	34
5.3.3. Odloučení pozůstalosti	38
5.4. Role státu	39
6. Výhrada soupisu pozůstalosti	41
6.1. Pojem a účel soupisu pozůstalosti	42
6.2. Způsoby provedení soupisu a jeho účinky	44
6.3. Soupis ve vztahu ke konvokaci věřitelů	45
7. Závěr	48
8. Literatura	51
8.1. Monografie	51
8.2. Komentáře	52
8.3. Odborné články	52
8.4. Právní předpisy	54
8.5. Internetové zdroje	54
8.6. Judikatura	55

9.	Shrnutí.....	57
10.	Summary	58
11.	Klíčová slova.....	59

Seznam zkratk:

OZ	Občanský zákoník č. 89/2012 Sb.
SOZ	Občanský zákoník č. 40/1964 Sb.
FO	Fyzická osoba
PO	Právnícká osoba
OZ 1950	Střední občanský zákoník č. 141/1950 Sb.
OZO	Obecný zákoník občanský č. 946/1811 Sb.
ZŘS	Zákon o zvláštních řízeních soudních č. 292/2013 Sb.
OSŘ	Občanský soudní řád č. 99/1963 Sb.
NS	Nejvyšší soud
Gl.U.	Sbírka rozhodnutí Glaser- Unger
Gl. U. N. F.	Sbírka rozhodnutí Glaser- Unger neue Folge

1. Úvod

Jako téma diplomové práce jsem si vybrala Povinnost dědiců k úhradě dluhů zůstavitele a to ze dvou stěžejních důvodů. Za prvé se jedná o institut, který byl v rámci přijetí a účinnosti nového občanského zákoníku poměrně zásadně změněn a do této doby nebyla vydaná samostatná publikace, která by se zabývala pouze touto problematikou a řešila ji více do hloubky. Druhým důvodem je pak můj osobní zájem o oblast dědického práva. Poslední půl rok jsem měla tu možnost nahlédnout a okusit chod notářské kanceláře a právě tato praxe mi vnukla myšlenku vybrat si pro svou diplomovou práci téma týkající se dluhů zůstavitele. I když „nový“ občanský zákoník nabízí různé možnosti, jak omezit odpovědnost dědiců za dluhy zůstavitele a to například využitím výhrady soupisu či navrhnout tzv. konvokaci věřitelů, o kterém musí být dědic soudním komisařem v rámci pozůstalostního řízení poučen, tak i přesto lidé o těchto změnách nemají příliš velké povědomí. Většina dědiců pak těchto institutů dle mého názoru příliš nevyužívají, ač si myslím, že by jim využití některých z nich skutečně pomohlo a zvýšilo tak jejich ochranu vůči nečekaným dluhům zůstavitele. Proto jsem chtěla do tohoto tématu proniknout více do hloubky a nastínit tak možné způsoby ochrany a řešení úhrad dluhů po zůstaviteli. V současné době hrají peníze a obecně majetek ve společnosti velkou roli, a proto mají zpravidla dědici největší zájem na tom, „kolik zdědí“ a kolik měl zůstavitel dluhů. Dědici by si tedy měli ve svém zájmu zjistit, zda měl zůstavitel nějaké dluhy a následně v rámci pozůstalostního řízení využít veškerých možných prostředků ochrany před případnými věřiteli zůstavitele, kteří se budou domáhat uspokojení svých pohledávek.

Cílem mé práce bude porovnat změny mezi úpravou občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. a úpravou občanského zákoníku č. 89/2012 Sb. Co se týče porovnávání předchozí a současné právní úpravy občanského zákoníku, tomu se budu věnovat téměř v každé kapitole, kde z větší části popíšu úpravu dle OZ a alespoň stručně nastíním úpravu dle SOZ. V tomto případě se jedná dle mého názoru o značnou změnu v rámci právní úpravy, a proto stojí za to, zaměřit se na jednotlivé změny a rozdíly mezi těmito úpravami.

Ve své práci se budu věnovat nejenom postavení dědiců, jaké mají práva a povinnosti vůči dluhům zůstavitele, ale také postavení věřitelů, jak bylo jejich postavení změněno přijetím nové právní úpravy. Nedílnou součástí diplomové práce bude také vysvětlení základní pojmů, kdy se zaměřím také na institut odmítnutí, zřeknutí a vzdání se dědictví,

jelikož se domnívám, že v rámci tohoto tématu je třeba se věnovat i možnosti, kdy dědic využije svého práva dědictví nepřijmout a uvést tak i jiná řešení.

Stěžejní kapitolou v této práci bude kapitola pátá a šestá, kde se budu věnovat samotné povinnosti dědiců k úhradě dluhů zůstavitele. Hned na začátku kapitoly se budu věnovat stručnému historickému přehledu od roku 1918 až po současnost, aby bylo zřejmé, jak se tento institut postupně vyvíjel a zda se inspiroval některými dřívějšími právními úpravami a do jaké míry. Dále se v této kapitole budu věnovat konkrétním osobám, které dluhy postihnou a také nákladům pohřbu, zda jsou či nejsou součástí pasiv pozůstalosti. Neméně důležité je v tomto tématu postavení věřitelů, jejichž ochrana by měla být novou právní úpravou posílena. Do jaké míry se tak skutečně stalo a jakým způsobem se můžou bránit a domáhat svých pohledávek? I na tyto otázky bych na konci této práce chtěla odpovědět. Šestá kapitola pak poměrně úzce souvisí právě s ochranou dědiců a zároveň i právy věřitelů, jelikož se věnuje možnosti využít výhrady soupisu. V této kapitole bych chtěla objasnit hlavní účel výhrady soupisu, jak ho využít a jak jsou díky němu chráněni dědici, kteří ho využijí. V další podkapitole se zaměřím také na vzájemný vztah výhrady soupisu a tzv. konvokaci věřitelů, zda má vůbec samotná výhrada soupisu význam bez využití návrhu na svolání věřitelů? Důležitou otázkou pak je, jak to bude s pohledávkou, kterou věřitel přihlásí až po lhůtě a do jaké míry je za takovou pohledávku odpovědný dědic?

Ač se chci věnovat především problematice hmotného práva, alespoň částečně bych se chtěla napříč některých kapitol dotknout dané problematiky v rovině procesněprávní a užití daného institutu v praxi. V rámci toho bych také nechtěla ani opomenout, jak se uplatňuje soupis pozůstalosti, zda je tato možnost po účinnosti nového občanského zákoníku hojně využívána či nikoliv a jaké jsou její následky. Výsledkem této práce by mělo být nejenom porovnání staré a nové právní úpravy, výhody či nevýhody daného institutu, ale také nastínit některé další možnosti, jak budou dluhy zůstavitele ze strany dědiců hrazeny a jak se mohou dědicové, ale i věřitelé případně chránit a zda taková ochrana bude skutečně účinná a neprůstřelná v případě sporů, které by se pak musely řešit soudní cestou.

Co se týče struktury psaní této práce, začnu vysvětlením obecných pojmů, které je třeba znát pro porozumění tématu, a postupně se budu více zaměřovat na pojmy konkrétnější týkající se dluhů zůstavitele. Diplomovou práci jsem rozdělila celkem do sedmi kapitol, kdy první kapitola a její podkapitoly obsahují základní termíny, na které budou postupně navazovat další pojmy, instituty, které pomohou k objasnění některých dosud nejasných problematik a institutů souvisejících s úhradou dluhů za zůstavitele. Ve své práci chci také

užívat metodu komparace „staré“ a „nové“ právní úpravy OZ, detailněji se ale budu věnovat současné právní úpravě.

Na konci této práce se budu snažit vyhodnotit jednotlivé poznatky, které z této práce vyplývají a také odpovědět na všechny položené otázky napříč celé práce. Tyto poznatky budu hodnotit a analyzovat nejenom samostatně, ale i ve vzájemných souvislostech, protože všechna zmíněná témata, kterých se v této práci, ač třeba jen okrajově, dotknu, spolu do jisté míry souvisí.

1.1. Vymezení základních zásad a základních pojmů

Na začátku své práce bych chtěla nejenom objasnit význam některých pojmů, ale také vytyčit několik neméně důležitých zásad, s nimiž je dědické právo spjato. Jednou z takových zásad je především zásada zachování majetkových hodnot, která se dá bezesporu považovat za zásadní v dědickém právu. Tato zásada je důležitá především z toho důvodu, že se jedná o jakýsi projev solidarity lidí směřujících k určitým cílům přes několik generací a aby tak byly zachovány určité majetkové hodnoty.¹

Důležitou zásadou je také přechod majetku na jednotlivce. Jedná se o tzv. individualistickou koncepci v rámci dědického práva, která v ČR vždy byla a stále je. Této zásady je v ČR užíváno především z důvodu toho, že v okamžiku, kdy zůstavitel ví, že jeho majetek se dostane do rukou rodinných příslušníků či jiných osob, které jsou zůstaviteli blízké, na základě případné závěti. Tato skutečnost projevuje v zůstaviteli starostlivost o jeho majetek v průběhu jeho života a také případnou vizi, že svým majetkem v budoucnu podpoří svou rodinu tím, že se jeho majetek dostane do jejich rukou a případně jim jakýmkoliv způsobem pomůže v tíživé finanční či jiné situaci. Mezi další zásady patří jistě všem známá zásada rovnosti, která je pro občanské právo typická, dále volnost dědice dědictví přijmout či ho odmítnout nebo zásada univerzální sukcese, kdy dědic vstupuje do všech práv i povinností zůstavitele, která nezanikla s jeho smrtí.²

V dalších kapitolách ve stručnosti vymezím obsah některých základních pojmů, které jsou stěžejní pro porozumění jak celé oblasti a problematiky dědického práva, tak i pro mnou vybrané konkrétní téma týkající se dluhů zůstavitele. Mezi nejzákladnější dva pojmy, jejichž význam je často zaměňován, patří pojmy pozůstalost a dědictví a dále pojmy dědic a odkazovník.

1.1.1 Rozlišení mezi pojmy pozůstalost a dědictví

Pozůstalost a dědictví patří mezi nejčastěji užívané pojmy v dědickém právu a vzhledem k tomu, že jejich význam je téměř totožný, jsou tyto pojmy často zaměňovány. Za dědictví se považuje majetek, který zanechal zůstavitel a který se stal předmětem dědění. Tento název je odvozen a vyplývá ze vztahu k osobě či osobám, které jsou právními nástupci

¹ KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 13.

² „Tamtéž“, s. 13.

zůstavitele. Pojem pozůstalost pochází z dřívější terminologie, který je však užíván i v současnosti a v podstatě se svým obsahem kryje s pojmem dědictví, až na to, že místo dědice se při jeho užití směřuje na osobu zůstavitele, tedy na toho, kdo zanechal svůj majetek.³

Z toho tedy vyplývá, že pokud je pouze jeden dědic, jsou tyto dva pojmy totožné. Pokud je však dědiců více, tak dědictví každého z dědiců představuje podíl z celé pozůstalosti, který jim připadl na základě závěti, dědické smlouvy či ze zákona. Rozlišování těchto dvou pojmů však není vždy ani v OZ přesně dodržováno.⁴

1.1.2 Rozlišení mezi pojmy dědic a odkazovník

Pojem dědic má tři možné významy. Za prvé jde o osobu, které svědčí dědický titul a to na základě závěti nebo ze zákona. Tato skutečnost k tomu, aby došlo k dědění, nestačí. Záleží také na tom, jestli dědic dědictví odmítne či nikoliv. Pokud dědic dědictví odmítne, ztrácí tak postavení dědice. Pokud však dědictví neodmítne, jeho postavení zůstává, to však stále neznamena, že po zůstaviteli mu musí z dědictví něco nutně připadnout. Někdy bývá za dědice označován také potomek zůstavitele (např. syn, dcera, vnuk či vnučka). Tento pojem nelze považovat za čekatele na dědění.⁵

Dědicem i odkazovníkem může být i právnická osoba a to i právnická osoba, která má teprve vzniknout. Je zde však podmínka, že příslušná právnická osoba musí vzniknout do jednoho měsíce od smrti zůstavitele a pak se právnická osoba může stát způsobilým dědicem nebo odkazovníkem viz § 1478 OZ. Když se podíváme trochu do historie, tak římsko-rakouská tradice brala obecně rozdíl mezi pojmy dědictví a odkaz spíše formálně, avšak OZ spíše obsahově. Tedy vzhledem k majetkové funkci dědického práva, pokud nastanou pochybnosti ohledně poslední vůle, tak by se v rámci výkladu mělo přiklonit k dědictví než k odkazu.⁶

V rámci vysvětlení pojmu odkazovník je třeba vymezit také pojem odkaz, aby mohlo být postavení odkazovníka lépe pochopeno. Pojem odkazovník a odkaz je jakýmsi „staronovým“ pojmem v současné úpravě OZ, jelikož tento institut byl z občanského

³ MIKEŠ, Jiří, Doc., JUDr., MUZIKÁŘ, Ladislav, JUDr. *Dědické právo, Praktická příručka, Kompletní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. vydání. Praha: Linde Praha a. s., 2007, s. 12–13.

⁴ FIALA, Roman, In DRÁPAL, Ljubomír (ed). *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 9 (§ 1475 OZ).

⁵ MIKEŠ, Jiří, Doc., JUDr., MUZIKÁŘ, Ladislav, JUDr. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 11.

⁶ HORÁK, Ondřej, JUDr., Ph.D., Dědictví a odkaz (k přechodu majetkových práv a povinností pro případ smrti). *Právní rozhledy*, 2015, č. 9, s. 305.

zákoníku z roku 1964 vypuštěn. Za účinnosti SOZ byla koncepce dědického práva založena pouze na principu univerzální sukcese a žádná výjimka z tohoto pravidla nebyla. Změna přišla až s přijetím OZ, která tento institut do našeho právního řádu opět vrátila.⁷

Zůstavitel vyčleňuje určitou věc z pozůstalosti, tzv. odkaz, a převádí jeho vlastnictví na osobu, kterou zůstavitel určil, tzv. odkazovník. Odkazovníkem může být pouze osoba, která je způsobilá dědit. Odkazovníkem může být jak osoba, která je zároveň dědicem, tak i osoba, která dědicem není. V rámci tohoto institutu dochází k singulární sukcesi odkazovníka a platí tak, že odkazovník nemůže odpovídat za dluhy, které vážnou na pozůstalosti. V této situaci se nám nabízí otázka, jak by mohl zůstavitel „vyřešit“ případné dluhy, které po sobě zanechal. Mohl by zůstavitel veškerý svůj majetek převést jako odkaz a tím pádem by tak věřitelé nemohli svou pohledávku po odkazovníkovi vymáhat. Dikce zákona nic takového nezakazuje, ale i tak je zde možnost, jak se mohou věřitelé bránit a domáhat se svého práva, jelikož v takové situaci mají věřitelé možnost užít proti jednání zůstavitele obecná ustanovení o odporovatelnosti.⁸ Tedy věc, která byla převedena formou odkazu, není předmětem pozůstalostního řízení a ani osoba odkazovníka ve vztahu k převedené věci není dědicem ve smyslu OZ.

Dalším „problémem“ pak může být určení, kdo je vlastníkem majetku zůstavitele po jeho smrti do doby splnění závazku, kterým je, vydat odkaz osobou, která byla odkazem obtížena? V dané situaci by se tak použil § 1236 OZ, který se týká tzv. společenství dědiců a platí, že každý z dědiců má tak k určené celé věci právo. Tedy i splnění odkazu je pak povinností všech dědiců a to dle poměrů jejich podílu na dědictví i v případě, že byla věc odkázána pouze jednomu ze spoludědiců, to však nebude platit, pokud splnění odkazu přikázal zůstavitel jednotlivému spoludědici.⁹

1.2 Existence dědictví a dědická způsobilost

Smrt zůstavitele automaticky neznamená vznik dědického nástupnictví. Nejenom smrt fyzické osoby jako zůstavitele je podmínkou pro to, aby došlo k dědění. Další neméně důležitou podmínkou je existence majetku, který po sobě zůstavitel zanechal a to z toho důvodu, že podstatou dědění je, že dědic vstupuje do právního postavení svého předchůdce tedy zůstavitele. Jedná se o přechod majetku zůstavitele na dědice, kdy majetkem

⁷ BEDNÁŘ, Václav, JUDr., Ph.D. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011, s. 84.

⁸ „Tamtéž“, s. 137.

⁹ SPÁČIL, Jiří, ŠEŠINA, Martin. Nabývání dědictví a vlastnické žaloby dědiců v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2015, č. 2, s. 39.

se myslí aktiva, která měl zůstavitel v době své smrti, a dále k tomuto majetku patří také všechna práva, kdy jejich směnná hodnota je vyjádřitelná v penězích. Kdyby tedy neexistoval žádný majetek po zůstaviteli, nedocházelo by ani k dědění. To však neznamená, že pokud zůstavitel zanechá nějaká aktiva, nepřecházejí na dědice pasiva (dluhy). Pasiva přecházejí na dědice stejně jako výše zmíněná aktiva. Z toho je tedy možné dovodit jednoduché pravidlo, že zůstavitelovy dluhy sledují osud zanechaného majetku. Zanechaný majetek totiž tvořil a tedy i bude stále tvořit jistotu pro věřitele, které měl zůstavitel a nyní dědic, který dědictví po zůstaviteli nabyl.¹⁰

Co se týče způsobilosti dědice, jedná se o další podmínku, aby k dědění vůbec došlo. Dědická způsobilost má jak svou objektivní, tak i subjektivní stránku. Objektivní stránka se kryje se způsobilostí mít práva a povinnosti, tj. právní subjektivitou.¹¹ U fyzických osob je dále potřeba, aby nesplňovali podmínky dědické nezpůsobilosti stanovené § 1481 OZ, tedy: „FO se nesmí dopustit úmyslného TČ proti zůstaviteli, jeho předku, potomku, manželu nebo zavrženíhodného činu proti zůstavitelově poslední vůli, zejména tím, že zůstavitele k projevu poslední vůle FO donutila nebo lstivě svedla, projev poslední vůle překazila nebo jeho poslední pořízení zatajila, zfalšovala, podvrhla nebo úmyslně zničila. To neplatí, pokud zůstavitel tento čin FO výslovně promine.“¹²

Při posuzování, zda zůstavitel skutečně dědici jeho čin odpustil, je nejdůležitějším aspektem průkaznost projevu vůle zůstavitele či jeho projeveného chování vůči dědici, ze kterého se dá jasně vyvozovat, že zůstavitel dědici jeho činy skutečně prominul a tedy je způsobilým dědicem. Typickým příkladem je, když zůstavitel pořídí novou závěť, ve které i nadále zahrne jako svého dědice, dědice původního, který se dopustil činu proti zůstaviteli dle ustanovení § 1481 OZ. Pokud by se však dědic stal skutečně nezpůsobilým dědit, na jeho místo nastupuje tzv. dědic náhradní. Pokud náhradní dědic není, nastupuje na toto místo dědic určený dle zákona.¹³ Je nutné, aby spáchaný trestný čin byl odpuštěn přímo zůstavitelem a ne jinou osobou, viz srovnání rozsudku Krajského soudu.¹⁴

¹⁰ MIKEŠ, MUŽIKÁŘ: *Dědické právo ...*, s. 15-28.

¹¹ „Tamtéž“, s. 23-24.

¹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§ 1481).

¹³ MIKEŠ, MUŽIKÁŘ: *Dědické právo v teorii a praxi ...*, s. 27-29.

¹⁴ Rozsudek Krajského soudu Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005

2. Odmítnutí vs. neodmítnutí dědictví a jeho následky

Institut odmítnutí či neodmítnutí dědictví je nepochybně spjat s poslední podmínkou, za které se uplatní subjektivní dědické právo. Jedná se o projev zatím potencionálního dědice, kdy tento potencionální dědic vyjadřuje, zda dědictví přijímá či využije možnosti dědictví odmítnout.¹⁵

Možnost odmítnutí dědictví v podstatě přešla ze SOZ, avšak úplně beze změny tento institut převzat nebyl. Vzhledem k ustanovení § 1475 odst. 3 OZ by se mělo spíše hovořit o odmítnutí dědického práva než o odmítnutí dědictví, jelikož zmíněné ustanovení uvádí, že: „Komu náleží dědické právo, je dědic, a pozůstalost ve vztahu k dědici je dědictvím.“¹⁶ Jak jsem zmiňovala výše, úprava odmítnutí dědictví v OZ je téměř shodná s právní úpravou dle SOZ. K některým změnám tohoto institutu však přece došlo. Nejvýznamnější změnou v rámci nové právní úpravy je možnost nepominutelného dědice odmítnout dědictví s výhradou nepominutelného dílu viz ustanovení § 1485 odst. 1 OZ. Pokud nepominutelný dědic odmítne své dědictví, mění se jeho procesní postavení a to takovým způsobem, že nebude již dědicem, ale zůstává i nadále účastníkem řízení o pozůstalosti v pozici nepominutelného dědice.¹⁷ Možnost odmítnutí dědictví, nejenom pro nepominutelného dědice, je projev zásady volnosti dědice dědictví přijmout. Nikdo dědice nesmí nutit, aby se skutečně stal zůstavitelovým dědicem. Dle OZO byl vyžadován tzv. aktivní projev vůle k nabytí dědictví, oproti tomu dle SOZ takovýto aktivní projev vůle nebyl vyžadován. Pokud nechal dědic marně uplynout lhůtu pro odmítnutí dědictví, platila fikce, že zmeškání takové lhůty má účinky, jako kdyby dědic prohlásil, že dědictví přijímá.¹⁸ Dědic se tak stává povoláním dědicem se všemi důsledky, které s přijutím dědictví souvisejí s tím, že dědictví se již zpětně nedá odvolat. Jak je to se současnou právní úpravou, platí stejná fikce jako za účinnosti SOZ? Tady bude skutečně důležitý způsob výkladu ustanovení § 1487 odst. 2 OZ. Zákon mlčí o tom, co se stane přímo s dědickým právem, pokud dědic nechá tuto lhůtu uplynout. Zákon mluví pouze o zániku práva dědické právo odmítnout. Ani komentář k OZ o tom, zda bude uplatněna fikce stejně jako u SOZ nemluví, pouze uvádí stejně jako dikce zákona, že zaniká právo dědictví odmítnout.¹⁹ V současné době lze pouze předpokládat, jak bude ustanovení vykládáno. Způsob výkladu nám především ustálí

¹⁵ SVOBODA, Jiří, KLIČKA Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 21.

¹⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník (§ 1475 odst. 3).

¹⁷ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 234.

¹⁸ FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří, In Švestka, Jiří (ed.). *VELKÉ KOMENTÁŘE Občanský zákoník II*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 1253 (§ 463-468).

¹⁹ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV...*, s. 65.

až budoucí praxe a judikatura. Já osobně bych se přiklonila stejně, jako autoři monografie *Dědické právo v praxi*²⁰, k názoru, že pokud dědic nechá marně uplynout lhůtu k odmítnutí dědického práva, bude platit opět fikce, že dědictví přijímá, jak se ostatně i nadále praktikuje v praxi stejně jako za účinnosti SOZ. Budu tedy předpokládat, že ani za současné úpravy není potřeba žádného aktivního projevu, pokud dědic nechce. V okamžiku, kdy si dědic nechá marně uplynout lhůtu k odmítnutí, bude platit, že dědictví neodmítl a takový dědic se zároveň stává i odpovědným nejenom za aktiva zůstavitele, ale i za jeho případná pasiva a to v celém rozsahu, čemuž se budu podrobně věnovat v dalších kapitolách.²¹

Oproti institutu zřeknutí se dědického práva (vysvětleno níže) platí, že odmítnout dědické právo je možné až po smrti zůstavitele. Institut odmítnutí dědického práva je jednostranným právním jednáním. Odmítnout dědictví lze dle ustanovení § 1487 OZ ve lhůtě jednoho měsíce, kdy soud dědice vyrozumí o jeho právu dědictví odmítnout a o jeho následcích, a to výslovným prohlášením vůči soudu. Dále je zde povinnost ze strany soudu, který musí dědice řádně poučit o náležitostech, způsobu a účincích odmítnutí dědictví.²² Co se týče následků odmítnutí dědictví, tak pokud dědic skutečně dědictví odmítne, hledí se na něho, jakoby mu pozůstalost nikdy nenapadla. Tedy jakoby dědictví nikdy nenabyl a na jeho místo pak nastupují osoby stanovené na základě zákona dle jednotlivých dědických tříd. Z toho plyne, že dědic nemůže odmítnout dědictví ve prospěch třetí osoby a nemůže výslovně určit a ani nijak ovlivnit, kdo vstoupí na jeho místo.²³

Neodmítnout dědictví lze několika způsoby, avšak následky jsou u všech způsobů stejné. Jedním ze způsobů je, pokud budeme předpokládat stejnou fikci jak u SOZ, marné uplynutí lhůty k odmítnutí dědictví. To je pro dědice asi nejsnadnější, jelikož nemusí pro takové přijetí dědictví aktivně konat. S důsledkem takového neodmítnutí, a tedy zániku práva dědické právo odmítnout, je neodmyslitelně spjat přechod dluhů zůstavitele na dědice a to v neomezeném rozsahu a zároveň přechod povinností splnit případný odkaz, příkaz či jiné omezení stanovené zůstavitelem.²⁴ Dále lze neodmítnout dědické právo výslovným prohlášením o neodmítnutí dědictví nebo jeho přijetím, čímž může dědic zkrátit dobu, kdy soud vyčkává, než uběhne zákonná lhůta pro odmítnutí dědictví a zda dědic takového práva využije. Pokud dědic takové prohlášení učiní, nemůže ho vzít zpět. Toto prohlášení

²⁰ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 234.

²¹ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV...*, s. 55-56.

²² Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 2149/2009

²³ KONDROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekodifikaci. *Ad Notam*, 2014, č. 1, s. 5.

²⁴ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV...*, s. 65.

se vztahuje na celé dědictví po zůstaviteli a vztahuje se i na případný nově objevený majetek zůstavitele.²⁵ Poslední možností je pak jednání dědice, kterým dá dědic najevo, že dědictví odmítnout nechce, srov. rozsudek Nejvyššího soudu^{26, 27}.

V praxi tedy zpravidla k využití tohoto institutu dochází, když je dědictví předloženo a dědicové se případných dluhů po zůstaviteli obávají, tak raději dědictví odmítnou.

3. Zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví

OZ opět zavedl úpravu ohledně možnosti zřeknutí se dědického práva a to jak abstraktní formou, tak i zřeknutí se vůči konkrétní třetí osobě. Tento institut byl upraven jak v ustanovení § 551 OZO, tak byl i součástí OZ 1950 a to konkrétně v § 516.²⁸ Tento institut je založen především na zásadě, zda dědic na základě své vůle dědictví přijme či nikoliv. Účel znovupřijetí tohoto institutu je poměrně jasný, jelikož díky možnosti zřeknutí se dědického práva, dává možnost potencionálnímu dědici naložit s dědickým podílem ještě za života zůstavitele, což jiný institut neumožňuje. V praxi to znamená možnost potencionálních dědiců řešit „budoucí pozůstalost“ ještě za života zůstavitele, na koho a v jakém rozsahu přejde pozůstalost a díky tomu je možné předcházet častým většinou rodinným sporům, které vznikají v důsledku rozdělování pozůstalosti.^{29 30}

Zřeknutí se dědického práva je dvoustranné právní jednání, tedy smlouva o zřeknutí se dědického práva, tzv. renunciační smlouva, která se uzavírá mezi zůstavitelem a potencionálním dědicem či dědici. Vzhledem k základní zásadě občanského práva autonomie vůle je tak možné v rámci uzavření takové smlouvy sjednat různé podmínky, výhrady či doložky času apod. Obecně platí zásada, že pokud se zříká dědického práva nepominutelný dědic, má se za to, že se zříká i povinného dílu, což stanovuje samotná dikce zákona § 1484 odst. 1 OZ. Tento dědic může projevit i vůli jinou.³¹

Zřeknutí se dědického práva je zpravidla bezúplatný převod, to však nevylučuje výjimku možnosti úplatnosti, která může být sjednána formou peněžitého plnění či jiným protiplněním. Je možné takto uzavřenou smlouvu napadnout odpůrcí žalobou? Důvodová zpráva k takové otázce uvádí, že renunciační smlouva není darováním a ani jiným majetkovým převodem, jelikož zůstavitel účinností takové smlouvy nenabývá žádného

²⁵ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 1972, sp. zn. NS 4 Cz 87/72

²⁶ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000

²⁷ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo* ..., s. 234.

²⁸ „Tamtéž“, s. 45.

²⁹ „Tamtéž“, s. 45.

³⁰ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV*..., s. 48-49.

³¹ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV*..., s. 49-50.

obohacení a ani potencionální dědic se žádného majetku nezbavuje, jelikož dědické právo zatím neexistuje a bavíme se stále o „potencionálním“ dědickém právu „potencionálního“ dědice. Dle důvodové zprávy se věřitelé nemůžou dovolávat neúčinnosti takové smlouvy vůči potencionálnímu dědici prostřednictvím odpůrcí žaloby. Dále však uvádí možnost se dědického práva zřici za úplatu, odbytné nebo jiným způsobem protiplnění a pak lze proti takovému ujednání odporovat dle obecných ustanovení.³²

S tímto tvrzením příliš nesouhlasím a přikláním se spíše k názoru uvedenému ve Velkém komentáři k občanskému zákoníku Fiala, Drápal a kol., kde autoři prezentují svůj názor tak, že argumentace v důvodové zprávě není opodstatněná. Ze samotné podstaty odporovatelnosti je důležité, zda právní jednání zkracuje uspokojení věřitele. Z toho vyplývá, že pokud je možné odporovat jednání, které bylo úplatné, tak tím spíše by měla být poskytnuta taková možnost i při jednání bezúplatném. Tudíž renunciační smlouvě by mělo jít odporovat v obou případech. Důvodem uzavření této smlouvy může být především úmysl zkrátit věřitele potencionálního dědice, jelikož tak se věřitel nebude moct uspokojit z majetku, který by případně dědic nabyt. Jak dědic, tak i zůstavitel by si mohli být této možnosti vědomi.³³

Ani ustanovení § 591 OZ neobsahuje žádné omezení, které by při uzavření takové smlouvy nedovolovalo využít možnosti podat žalobu. Nejedná se tedy o povinnost stanovenou zákonem, uzavření takové smlouvy je pouhý projev vůle obou stran takovou smlouvu uzavřít a takovéto jednání tedy nelze dle mého názoru podřadit pod žádný bod stanovený § 591 OZ.

Pokud budoucí dědic uzavře se zůstavitelem takovou smlouvu, má takové ujednání účinky i vůči potomkům dědice. Potomci nemají ani dědické právo a ani právo na povinný díl budoucího dědice, avšak zákon a contrario dle § 1484 odst. 1 OZ nevylučuje možnost si ve smlouvě ujednat jinak. Zůstává ale otázkou, pokud se nepominutelný dědic zřekne pouze svého práva na povinný díl, bude takové zřeknutí působit i vůči jeho potomkům? V tomto případě by se měl výklad § 1484 odst. 1 OZ věty druhé vztáhnout i na pouhé zřeknutí se povinného dílu, a tedy potomci nepominutelného dědice by právo na takový díl mít neměli. Zde by mělo platit, že potomci mají pouze dědické právo a nikoliv právo na povinný díl, to náleží pouze nepominutelnému dědici.³⁴

³²Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>.

³³FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV...*, s. 49-51.

³⁴ŠVESTKA, Jiří, In DVORÁK, Jan (ed). *Občanský zákoník Komentář Svazek IV Dědické právo (§ 1475 – 1720) včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 42.

Pokud se potencionální dědic zřekne dědického práva ve prospěch třetí osoby, což je možné, neznamená to, že se této třetí osobě, pokud by byla sama potencionálním dědicem, zvýší její dědický podíl. Toto tvrzení přímo ze zákona nevyplývá, jedná se o určitý způsob výkladu dikce zákona. Důsledkem využití této smlouvy je odstranění konkurence mezi tím, kdo uzavřel smlouvu se zůstavitelem, a ostatními dědici a zároveň dojde k faktickému zvýšení podílů všech dědiců.³⁵

Další podmínkou vyplývající přímo z příslušného ustanovení § 1484 OZ je, aby takto uzavřená smlouva měla formu veřejné listiny.³⁶ Institut zřeknutí se dědického práva je v OZ upraven jen v jednom ustanovení a podívejme, kolik otázek a nejasností může v rámci tohoto ustanovení vyvstat. Některé nejasnosti ve výkladu, nám pomůže vyřešit až budoucí judikatura. Pořád ale zůstává výhodou tohoto institutu možnost potencionálního dědice vyřešit se zůstavitelem majetkové otázky a problémy, které by v řízení o pozůstalosti mohly nastat ještě za jeho života. Příkladem využití tohoto institutu v praxi je například, když jedno z dětí (potencionální dědic) dostane za života rodiče (zůstavitele) poměrně velký majetek, typicky nemovitost, a následně zbytek rodiny, který oproti obdarovanému dědici nedostal nic, si chce touto smlouvou pojistit, že obdarovaný presumptivní dědic po smrti zůstavitele nezíská nic.³⁷

Od institutu zřeknutí se dědického práva je třeba odlišovat další instituty v dědickém právu. Jedním z takových je možnost dědice tzv. vzdání se dědictví, které je možné oproti výše zmiňovanému institutu využít po smrti zůstavitele a to za podmínky, že dědic dědictví neodmítl.³⁸ Jedná se o zcela nový institut, který dosavadní právní úpravy neznaly. Tato nová úprava byla poměrně vítanou novinou, ač v některých otázkách by mohla být úprava více jasná, tomu by časem mohla pomoci judikatura. Tento institut přináší výhodu v tom, jak je patrné ze samotné notářské praxe, když dojde v pozůstalostním řízení k zákonnému dědění především podle první dědické třídy, často bývá vůlí potomka zůstavitele, aby jeho dědictví připadlo na některého z dalších dědiců, jelikož se třeba na tom v rodině dohodli. V institutu odmítnutí dědictví toto nebylo tak úplně možné, jelikož pokud dědic dědictví odmítl, tak přešlo na jeho potomky, což nebylo vždy ideální, jelikož jejich vůli nemohl nikdo předem odhadnout.³⁹

³⁵ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 48.

³⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, (§1484).

³⁷ MUZIKÁŘ, Martin, Mgr., Ing., *Zřeknutí se dědického práva. Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 7.

³⁸ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 49.

³⁹ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 70-72.

Vzdání se dědictví je právním jednáním, kdy se jeden dědic zbaví svého práva na svůj díl z pozůstalosti vůči druhému dědici, který ho přijímá. Je zde však zákonná podmínka, že dědic se může dědictví vzdát za podmínky, že dědictví předtím neodmítl. Dědic si tak může vybrat, kdo jeho podíl nabude, což jiné instituty neumožňovaly. K tomuto jednání není potřeba ani souhlasu soudu a ostatních dědiců, není potřeba ani formy veřejné listiny. Vzdání se dědictví se provádí před soudem v řízení o pozůstalosti a ve formě soudního protokolu.⁴⁰ Pokud by došlo k takovému prohlášení mimosoudně, neměl by takový projev žádné právní účinky, a tím pádem by takové prohlášení nemělo vliv ani na probíhající pozůstalostní řízení.⁴¹ Vzdání se dědictví může být jak bezúplatné, tak i úplatné.^{42 43}

Pokud druhý dědic, vůči kterému se zcizitel svého dílu na pozůstalost vzdal, s tímto souhlasí, takové jednání má za následek, že původní dědic přestává dědicem být, a tím pádem už není ani účastníkem řízení. Nastává zde určitý problém s tím, co se stane, pokud se objeví nový majetek zůstavitele a jak proběhne následující dodatečné řízení. Tímto bych se přiklonila k názoru autorů Dědictvého práva v praxi, že pokud se původní dědic svého dílu již jednou vzdal, mělo by takové prohlášení zůstat účinné a jeho dědictvé právo by se obnovit nemělo.⁴⁴

Co se týče případných věřitelů zůstavitele, pokud se dědic takového zůstavitele dědictví skutečně vzdal ve prospěch jiného dědice, nemůže se takové jednání dotknout práv třetích osob a to obzvláště věřitelů. Věřitelé nejsou účastníky daného řízení, kterým se původní dědic vzdává svého dědictví ve prospěch dědice jiného. Tedy co se týče odpovědnosti dědice, který se vzdává svého podílu na pozůstalosti (zcizitel) a dědice, který takový podíl přijímá (nabyvatel), budou se řídit ustanovením § 1720 OZ, kde je zakotvena solidarita zcizitele i nabyvatele. Pokud zůstavitel po sobě zanechá nějaké dluhy, věřitelé své pohledávky mohou vyžadovat jak od zcizitele, tak od nabyvatele, jelikož za dluhy zůstavitele jsou zavázáni společně a nerozdílně a jsou oba povinni plnit „jeden za všechny a všichni za jednoho“.⁴⁵

Jednou z možností, jak „nečekaným“ dluhům zůstavitele alespoň zčásti předejít, aniž by zde byla povinnost takové dluhy uhradit, je možnost využití práva výhrady soupisu pozůstalosti. Z ustanovení § 1490 odst. 1 OZ lze dovodit, že k využití tohoto institutu může dojít kdykoliv poté, kdy dědic dědictví neodmítl. Můžou tedy nastat hned tři různé situace, nejjednodušší z nich je, že zcizitel jakožto původní dědic využil práva výhrady soupisu, a tedy

⁴⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. května 1940, sp. zn. Rv I 226/40

⁴¹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 1929, sp. zn. R I 561/29

⁴² ŠVESTKA, DVOŘÁK: *Občanský zákoník Komentář* ..., s. 61 (§1490).

⁴³ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV*..., s. 71-72.

⁴⁴ SVOBODA, KLIČKA: *Dědictvé právo* ..., s. 235.

⁴⁵ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV*..., s. 73-74.

on i nabyvatel by odpovídali za dluhy zůstavitele pouze do výše ceny nabytého dědictví, viz § 1706 OZ. Účinky výhrady soupisu by tedy přešly i na nabyvatele. Pokud by nastala situace, že zcizitel ještě o takové možnosti poučen nebyl ve smyslu § 176 ZŘS, či poučen byl, ale výhrady soupisu nevyužil, budou následky jiné. V tomto případě mi ve výkladu pomůže důvodová zpráva, která uvádí, že nabyvatel vstupuje v pozůstalostním řízení do právního postavení zcizitele, jaké je v daném okamžiku. Pokud tedy zcizitel ještě nebyl poučen o právu využít výhrady soupisu, bude nabyvatel o takové možnosti poučen a může výhrady soupisu ještě využít. Pokud však zcizitel výhrady soupisu nevyužil, není už dále možné znovu vyznívat nabyvatele o právu, o kterém již zcizitel poučen byl, jelikož je třeba znovu zdůraznit, že nabyvatel vstupuje do právního postavení zcizitele a tedy vstupuje i do všech jeho povinností, které s tím souvisí, i s případnými povinnostmi uhradit dluhy zůstavitele. Pokud tedy není žádného soupisu, ač zcizitel takovou možnost měl, bude nabyvatel za případné dluhy odpovídat neomezeně bez ohledu na jejich výši.⁴⁶

4. Zcizení dědictví

Institut zcizení dědictví patří mezi další „novinky“ právní úpravy OZ, tento institut je poměrně úzce spjat s institutem vzdání se dědictví a některá ustanovení týkající se právě zcizení dědictví se přiměřeně užití i na výše popsany institut vzdání se dědictví. Předchozí právní úpravy možnost zcizení dědictví neznaly, dle důvodové zprávy k OZ byla tato úprava převzata ze švýcarského občanského zákoníku.⁴⁷ Rozdíl mezi těmito dvěma instituty je minimální, jedním z hlavních rozdílů je způsob projevu vůle, jelikož zcizit dědictví lze pouze na základě uzavření písemné smlouvy s nabyvatelem ve formě veřejné listiny, oproti tomu vzdání se dědictví se uzavírá přímo před soudem formou soudního protokolu, viz výše.⁴⁸

Výhodou tohoto institutu je, že dědic může v průběhu pozůstalostního řízení se svým dědickým právem disponovat. Součástí této smlouvy je seznam práv a povinností, čímž je soupis aktiv a pasiv pozůstalosti, nebo je možné smlouvu uzavřít i bez tohoto soupisu a jednalo by se pak o tzv. odvážnou smlouvu. Když je smlouva uzavřena spolu se soupisem, má toto ujednání přednost před dispozitivními ustanoveními § 1456–1458 OZ.⁴⁹ Pokud se bude jednat o smlouvu odvážnou, tak nabyvatel bude mít veškeré nároky plynoucí

⁴⁶ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV...*, s. 73-74.

⁴⁷ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 189.

⁴⁸ JARKOVSKÁ, Barbara. *INSTITUTY DĚDICKÉHO PRÁVA (ZŘEKnutí SE DĚDICKÉHO PRÁVA, VZDÁNÍ SE DĚDICTVÍ, ZCIZENÍ DĚDICTVÍ)* [online]. epravo.cz, 30. prosince 2013 [cit. 29. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/instituty-dedickeho-prava-zreknuti-se-dedickeho-prava-vzdani-se-dedictvi-zcizeni-dedictvi-93263.html>>.

⁴⁹ ŠEŠINA, Martin. Diskuse o návrhu nového občanského zákoníku VII. *Ad Notam*, 2006, č. 4, s. 119.

z dědického práva zcizitele. Nárok se však nevztahuje na věci, které nejsou zahrnuty do dědického práva, ale patří zciziteli z jiného právního důvodu, to vyplývá z § 1716 OZ. Využit tento institut je vhodné u náročnějších pozůstalostních řízení. Typickým příkladem je třeba situace, kdy pozůstalost tvoří pouze byt, který chce dědic převést na svého kamaráda. Díky tomu, že je mu umožněno s jeho dědickým právem disponovat během řízení, převede v průběhu řízení tento byt na kamaráda, aniž by po skončení řízení musel uzavírat darovací smlouvu.⁵⁰

Proč není možné smlouvu o zcizení dědictví uzavřít ještě za života zůstavitele, jako to lze u smlouvy o zřeknutí se dědického práva? Pokud by dědic uzavřel smlouvu o zcizení dědictví ještě za života zůstavitele, nedalo by se hovořit o dědici ale spíše o potencionálním dědici, který ještě dědictví nepřijmul, jelikož v podstatě žádná pozůstalost není a tedy zatím nejsou ani žádní dědicové, tak v tom případě nemůžeme zatím mluvit ani o dispozici dědického práva v rámci pozůstalostního řízení. Pokud je tedy zůstavitel stále naživu, tak ani presumptivní dědic nemůže být vlastníkem případného dědictví, jelikož se zatím jedná o majetek zůstavitele. Mohlo by také hrozit, že část zůstavitelova majetku, který by odkázal původnímu dědici, by nabyla osoba, kterou zůstavitel vůbec nezná a to se všemi důsledky, které by z toho mohly zůstaviteli hrozit. Proto se v tomto případě uplatní zásada, nikdo nemůže převést na jiného víc práv, než sám má, tudíž presumptivní dědic nemůže převádět na třetí osobu něco, co nevládní. Pokud by tedy taková smlouva byla uzavřena za života zůstavitele, jednalo by se o smlouvu zdánlivou, která by neměla žádné právní účinky a to ani za předpokladu, že by taková smlouva byla uzavřena s odkládací podmínkou či s odloženou účinností vázanou na zůstavitelovu smrt.⁵¹

I tento institut má však svá úskalí a jedním z nich je právě odpovědnost za dluhy zůstavitele. Zcizitel po uzavření takové smlouvy již není právním nástupcem zůstavitele, ale i tak bude za případné dluhy odpovídat spolu s nabyvatelem a to společně a nerozdílně dle § 1720 OZ. Nabyvatel pak hradí nejenom případné dluhy zůstavitele, ale i náklady zůstavitelova pohřbu, opatření pohřebiště aj., samozřejmě za podmínky, že nebylo stanoveno jinak.⁵² Dalším rozdílem oproti institutu vzdání se dědictví je, že tento institut umožňuje dědictví zcizit vůči jakékoliv osobě, která má právní osobnost. Zůstavitel však může zcizení ve svém jednání pro případ smrti vyloučit.⁵³

⁵⁰ HOLÍKOVÁ, Lenka. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. *Ad Notam*, 2015, č. 3, s. 18.

⁵¹ ELIÁŠ, Karel, prof., Dr., JUDr., a kol., *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit a. s., 2012. s. 702-703.

⁵² KAUSTA, Petr. CO JE NOVÉHO V OBLASTI DĚDICTVÍ?. *ABO deník*, 25. března 2014, s. 5.

⁵³ HOLÍKOVÁ: Možnosti dispozice..., s. 18.

5. Povinnost k úhradě dluhů a přechod dluhů

Po vymezení základních pojmů a některých důležitých institutů, které jsou s problematikou povinnosti dědice k úhradě dluhů zůstavitele úzce spjaty, se dostávám k stěžejní části této práce, která se bude věnovat dluhům zůstavitele. Jak se můžou dědicové před dluhy zůstavitele bránit? Jaké mají postavení věřitelé a jak se jejich postavení změnilo s novou právní úpravou? Jak se případné dluhy splácí? Existuje nějaká možnost, aby se jejich výše snížila? Do jaké výše jsou dědicové povinni k úhradě vzniklých dluhů? Na všechny tyto otázky a případně další v této práci vzniklé se budu snažit odpovědět v rámci dalších kapitol. Nejprve bych chtěla ve stručnosti přednést historický vývoj tohoto institutu, který se změnil s příchodem nové právní úpravy v podobě „nového“ OZ.

5.1. Historický vývoj

V rámci této podkapitoly bych chtěla stručně popsat vývoj nejenom občanského zákoníku samotného, ale také upozornit na úpravu týkající se dluhů zůstavitele a to od roku 1918 až po současnost.

Od roku 1918 platil na našem území tzv. recepční zákon č. 11/1918 Sb. Tímto zákonem byl s omezeními převzat dosud platný právní řád na území tehdy Československé republiky, tedy dosavadní právo rakouské a uherské. Co se týče práva soukromého, tak na území Československa se aplikoval obecný občanský zákoník č. 946/1811 Sb., tento zákoník platil v Čechách, na Moravě a rakouském Slezsku. Na Slovensku však byla právní úprava uherského zvykového práva. Uherské zvykové právo nebylo kodifikováno, byly to právní obyčeje. Na území Hlučínska se do roku 1920 uplatňoval německý občanský zákoník BGB z roku 1896. Na území Československa tedy panoval právní dualismus.⁵⁴

Jak upravoval OZO problematiku dluhů zůstavitele? Vycházela jsem jak ze samotné dikce zákona, tak především z komentáře, jehož autorem je František Rouček a Jaromír Sedláček. Potřebná ustanovení jsou upravena v § 548 a násl. OZO a v hlavě patnácté v § 797 a násl. OZO.

Dle § 548 OZO na dědice přechází všechny závazky, které měl ze svého majetku platit zůstavitel, vyjma peněžitých trestů, za které zůstavitel nebyl ještě odsouzen. Do dluhů zůstavitele nepatří dluhy, jež před jeho smrtí zanikly. Do dluhů dále patří závazky, které nejsou čistě jen osobní, patří sem i dluhy, jejichž obligační důvod vznikl za života zůstavitele, ale nebyl ještě účinný. Například pokud zůstavitel věc poškodil, ale následky tohoto

⁵⁴ DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné I*. Praha: Wolters Kluwer, 2013. 82 s.

poškození nastaly až po jeho smrti. Za pozůstalostní dluhy se považují dluhy zůstavitele a také dluhy pozůstalosti.⁵⁵

Dědic nemusí plnit povinnost vyplývající ze smlouvy, kterou převzal zůstavitel, nemusí ani uspokojovat vymáhané pohledávky věřiteli zůstavitele. Dědicové ale ručí, pokud chce případný kupující plnit z takových pohledávek.⁵⁶ Dědic je povinen hradit náklady pohřbu a měl by vynaložit takové náklady, které jsou přiměřené k místním zvyklostem a k jmění zůstavitele.⁵⁷ Náklady na pohřeb se nepovažují za dluhy v dědictví.⁵⁸

Zůstavitel nemůže dědici zakázat, aby si dědic vyhradil soupis pozůstalosti dle § 803 OZO. Dle ustanovení § 807 OZO, pokud si alespoň jeden ze spoludědiců vyhradí zřízení inventáře (výhradu soupisu), stane se inventář základem pro pozůstalostní řízení a tohoto soupisu využívá i ten, kdo se přihlásil k dědictví bezpodmínečně. Tedy i ten, kdo si výhradu soupisu nevyžádal, pokud mu dědictví nebylo již odevzdáno. To znamená, že dědic, který se přihlásil do řízení o pozůstalosti bezvýhradně, má v rámci pozůstalostního řízení stejné postavení jako dědic, který soupis uplatnil. V okamžiku, kdy bylo takovému dědici dědictví odevzdáno, tak opět platí osobní závazek dědice a takový dědic pak ručí vůči věřitelům celým svým jměním. Pro dědice, který výhrady soupisu nevyužil, je výhodné zaplatit věřitelům dluhy během pozůstalostního řízení, jelikož se následně, když řízení skončí, zbaví svého osobního závazku vůči věřitelům.⁵⁹ Pokud nastane situace, kdy se setká bezvýminečná přihláška dědice ze závěti s přihláškou výminečnou zákonným dědici, tak náklady za soupis platí dědic zákonný.⁶⁰

Co se týče zajištění nebo uspokojení věřitelů, dle § 811 OZO je třeba, aby se svého práva dovolávali věřitelé sami, jelikož soud nic navíc projednávat nebude. Věřitelé nemusí čekat na přihlášení k dědictví, můžou své pohledávky uplatňovat dříve a to vůči

⁵⁵ROUČEK, František, Dr. SEDLÁČEK, Jaromír, Dr. (ed). *KOMENTÁŘ K ČESKOSLOVENSKÉMU OBEČNÉMU ZÁKONÍKU OBČANSKÉMU A OBČANSKÉ PRÁVO PLATNÉ NA SLOVENSKU A V PODKARPATSKÉ RUSI*. Praha: V. LINHART, 1936, s. 57-58 (§ 548 OZO).

⁵⁶ Rozhodnutí Gl. U. 9114, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 59 (§548 ABGB).

⁵⁷ ROUČEK, SEDLÁČEK, (ed). *KOMENTÁŘ K ČESKOSLOVENSKÉMU ...*, s. 61-62 (§ 549 OZO).

⁵⁸ Rozhodnutí Gl. U. 5486, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 63 (§549 ABGB).

⁵⁹ ROUČEK, SEDLÁČEK, (ed). *KOMENTÁŘ K ČESKOSLOVENSKÉMU ...*, s. 534 (§ 807 OZO).

⁶⁰Rozhodnutí Gl. U. 14.252, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 535 (§807 ABGB).

ustanovenému opatrovníku, ten však nemusí být vždy přípustný.⁶¹ Pokud se věřitel bojí sloučení dědictví s majetkem dědice z důvodu jeho pohledávky vůči zůstaviteli, může si věřitel vyžádat před odevzdáním dědictví, aby bylo dědictví odděleno od jmění dědice, soudně uschováno či spravováno ustanoveným opatrovníkem. Pokud této možnosti věřitel využije, platí, že dědic již neručí svým celým jměním, i když se jako dědic přihlásil bezvýhradně. Věřitelé se mohou domáhat svých práv pouze ve sporném řízení, pokud by se konalo řízení nesporné, tam věřitelé uplatňovat svá práva nesmí.⁶² Ustanovení § 813 OZO umožňuje dědici nebo ustanovenému opatrovníku svolání věřitelů, dnes tzv. konvokace věřitelů. Je stanovena lhůta a ti věřitelé, kteří do této lhůty své pohledávky nepřihlásí, nebudou mít nárok na uspokojení jejich pohledávek, pokud byla pozůstalost vyčerpána na pohledávky, které přihlášeny byly. Pokud dědic zapomene podat vyhlášku vůči věřitelům nebo ihned nějaké věřitele uspokojí a někteří věřitelé tak zůstanou nespokojeni, tak jim dědic bude ručit celým svým jměním takovým poměrem, jako kdyby došlo k uspokojování věřitelů ze zákona.⁶³

Co se týče ručení spoludědiců za dluhy zůstavitele dle § 820 OZO, pokud nevyužili výhrady soupisu, tak budou ručit společně a nerozdílně, což je srovnatelné se současnou úpravou v ustanovení § 1720 OZ. Mezi sebou jsou dědicové povinni pouze vůči dluhům zůstavitele do výše jejich dědických podílů. Pokud spoludědicové využijí práva výhrady soupisu, ručí za případné dluhy zůstavitele dle ustanovení § 500 OZO, ve kterém je uvedeno, že dědicové budou ručit do průměru výše majetku za posledních třicet let. Pokud není zřejmé ani to, tak se hledí na jakost a rozsah příslušného majetku dědice. Po odevzdání dědictví ručí každý jednotlivý dědic za dluhy ve výši, které nepřesahují výši jeho dědického podílu.⁶⁴ V závěru k tomuto období, kdy na našem území platil OZO, lze jednoznačně dovodit, že současná úprava je z velké části inspirována právě OZO.

Trvajícím právní dualismus vyvolal nutnost sjednotit právní úpravu, v roce 1937 byl vydán Senátem Národního shromáždění vládní návrh zákona, ale v důsledku vnějších negativních vlivů jako bylo uzavření Mnichovské dohody a dalších událostí, došlo k přerušení práce nového občanského zákoníku, a proto návrh z roku 1937 nikdy nenabyl účinnosti.⁶⁵

⁶¹ Rozhodnutí Gl. U. 3280, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: V. Linhart, 1936, s. 544 (§811 ABGB).

⁶² Rozhodnutí Gl. U. N. F. 1879, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl.* Praha: V. Linhart, 1936, s. 544 (§811 ABGB).

⁶³ Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, (§813).

⁶⁴ Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, (§500).

⁶⁵ DVOŘÁK: *Občanské právo...*, s. 85.

Poválečné období přineslo i značné změny v oblasti práva. Nejenomže byla přijata nová tzv. květnová ústava z roku 1948, ale hlavním předpisem občanského práva se stal zákon č. 141/1950 Sb. tzv. střední občanský zákoník. Účelem nové úpravy bylo potlačit soukromé vlastnictví a obsah OZ 1950 byl zkrácen zhruba na třetinu oproti OZO. I úprava dědického práva byla značně zestručněna a problematika dluhů zůstavitele byla upravena pouze v jednom ustanovení § 514 OZ 1950.⁶⁶ Dědic byl povinen hradit případné dluhy zůstavitele oproti OZO jen do výše ceny nabytého dědictví. Věřitelé, kteří své nároky neuplatnili, ač je dědic vyzval, nemají nárok na uspokojení svých pohledávek, pokud byla již výše nabytého dědictví vyčerpána věřiteli, kteří své pohledávky přihlásili. Pokud je dědiců více, je každý z nich povinen plnit závazky poměrnou částkou, která odpovídá výši jejich dědickému podílu poměrně k tomu, čeho se jím dědictvím dostalo.⁶⁷

Počátkem šedesátých let došlo k dalším změnám i úpravám soukromého práva, které vyvrcholily novou kodifikací v podobě občanského zákoníku č. 40/1964 Sb. Tento zákoník byl charakteristický převyšujícím zájmem společností nad individualitou jedince.⁶⁸ Prakticky všechna ustanovení byla kogentní a nešlo se od nich odchýlit. Až po pádu komunistického režimu byly novelizovány některé předpisy a zanedlouho se dočkal novelizace i samotný občanský zákoník a to zákonem č. 509/1991 Sb. Ač s určitými modifikacemi, byl SOZ účinný až do roku 2013 a myslím si, že není třeba připomínat, že taková úprava nebyla zrovna ideální.⁶⁹

Právní úprava ohledně dluhů zůstavitele byla v SOZ oproti současné úpravě o dost stručnější. Přejechod dluhů je v SOZ upraven v ustanoveních § 470 až § 472 SOZ, což je skutečně málo vzhledem k tomu, jak mohou dluhy po zůstaviteli ovlivnit nejenom dědice, ale i věřitele a jejich postavení. Současná úprava se od té minulé liší. Na první pohled by se z pozice dědiců mohlo zdát, že jejich postavení bylo dříve výhodnější a naproti tomu postavení a ochrana věřitelů byla horší, než zaručuje současná právní úprava.

Jak je známo už z předchozích kapitol na dědice nepřecházejí pozůstalostním řízením pouze aktiva po zůstaviteli, ale spolu s nimi i rukou v ruce případná pasiva zůstavitele. Je vcelku jedno, zda jsou zůstavitelovy dluhy dědici známy či nikoliv, takový přechod je důsledek universální sukcese. Za uspokojení zůstavitelových dluhů ručí dědic nejen majetkem, který nabyl v rámci dědického řízení, ale i svým majetkem, jelikož v okamžiku

⁶⁶ DVOŘÁK: *Občanské právo...*, s. 87-89.

⁶⁷ Zákon č. 141/1950 Sb., občanský zákoník, (§514 OZ).

⁶⁸ DVOŘÁK: *Občanské právo...*, s. 89-90.

⁶⁹ FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s. r. o., 2009, 72-73 s.

přechodu dědictví na dědice došlo ke splynutí nabytého dědictví a vlastním majetkem dědice.⁷⁰ Dědici odpovídají za přiměřené náklady s pohřbem zůstavitele a jeho dluhů pouze do výše ceny nabytého dědictví dle § 470 odst. 1 SOZ. V rámci posuzování přiměřených nákladů pohřbu se tyto náklady posuzují podle postavení zůstavitele, podle zvyklostí, kde se pohřeb koná, a podle velikosti majetku. Pokud je dědiců více, tak odpovídají za dluhy zůstavitele a za přiměřené náklady pohřbu dle poměru, který každý z nich má na celém dědictví, podle toho jak velkou část zůstavitelova majetku zdědili. Pro zahrnutí dluhů do dědictví je rozhodná skutečnost, že takový dluh existoval v době smrti zůstavitele. Kdy byl dluh splatný, je irelevantní. Do dědictví se zahrnou i dluhy budoucí za předpokladu, že závazek tu byl již za života zůstavitele.⁷¹

V rámci zjišťování dluhů zůstavitele se do takovýchto dluhů nezapočítávají dluhy, které mohl splnit jen zůstavitel osobně. Tyto dluhy nejsou součástí dědictví a ani dědicové nejsou povinni k jejich splacení. Platí, že takové dluhy se smrtí zůstavitele zanikají. V okamžiku, kdy dluh zůstavitele nezanikne, tak nezaniká ani případné zajištění na pohledávce dlužníkovu věřitele a to i případné zajištění zástavním právem. Je třeba zdůraznit, že § 470 odst. 1 SOZ zahrnuje pouze odpovědnost dědiců dluhy uhradit, ustanovení však neříká nic o přechodu dluhů samotných, tím pádem tedy nelze tvrdit, že dluhy, které převyšují hodnotu dědictví, zanikají, srov. rozsudek NS ČSR^{72, 73}.

Novelizace SOZ byla potřeba již po roce 1989, ani velká novela problém nevyřešila, Možná dočasně ano, ale občanské právo potřebovalo novou úpravu, která přišla až v roce 2012 v podobě dnešního občanského zákoníku č. 89/2012 Sb., který je účinný od 1. ledna 2014. Ohledně povinnosti dědiců k úhradě dluhů se úprava změnila. Současná úprava z velké části vychází z úpravy dle OZO. Problematika dluhů zůstavitele je upravena v ustanoveních § 1701 až po § 1713 OZ. Je tu tedy značný rozdíl v počtu ustanovení, která problematiku upravují, nemluvě o dalších ustanoveních v OZ, která jsou s dluhy zůstavitele nemyslitelně spjata. Hlavním rozdílem oproti úpravě v SOZ je hranice, do jaké výše jsou dědicové odpovědní za dluhy zůstavitele. Dědicové mají možnost využít výhrady soupisu, ale pokud této možnosti nevyužijí, jsou povinni uhradit dluhy zůstavitele v plné výši bez ohledu na výši aktiv, které nabyli.⁷⁴

⁷⁰ MIKEŠ, Jiří, In JEHLIČKA, Oldřich (ed.). *Občanský zákoník Komentář*. 7. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2002, s. 561-563 (§ 470-472).

⁷¹ FIALA, MIKEŠ: *VELKÉ KOMENTÁŘE...*, s. 1266-1267 (§ 470-472).

⁷² Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 26. ledna 1973, sp. zn. 1 Cz 78/72

⁷³ FIALA, MIKEŠ: *VELKÉ KOMENTÁŘE...*, s. 1266-1267 (§ 470-472).

⁷⁴ ŠVESTKA, DVORÁK: *Občanský zákoník Komentář* ..., s. 578.

5.2. Dluhy postihující dědice

Každá fyzická osoba má právní osobnost, což znamená mít práva a povinnosti. Právní osobnost zaniká smrtí, tou pak končí i možnost takové fyzické osoby nějakým způsobem disponovat se svým jměním, plnit povinnosti či uplatňovat svá práva. Ač taková práva i povinnosti smrtí zanikají, tak jmění, které zesnulá osoba měla, nezaniká, nýbrž se převádí v rámci pozůstalostního řízení na dědice, které si zůstavitel buď sám stanovil, nebo bude dědic určen dle dědických tříd na základě zákona. Jmění zůstavitele se na základě universální sukcese převádí na dědice. Jak jsem několikrát zmiňovala, i v současné právní úpravě platí, že se na dědice převádí nejenom aktiva, ale i pasiva, která zůstavitel měl. Jak to většinou bývá, i zde budou určité výjimky. Některá práva či povinnosti jsou úzce spjata s osobou zůstavitele, a tedy není možné, aby je dědic splnil a přešly tak na něj. U takového druhu povinností platí, že se smrtí zůstavitele povinnost zaniká, typicky úkony, které jsou osobně spjaty se zůstavitelem, např. právo zůstavitele na výměnek.⁷⁵

Co vše patří do pasiv pozůstalosti? Nejsou to pouze dluhy zůstavitele, ale patří tam také například náklady pohřbu, o nichž v samostatné kapitole níže. Dále náklady vytvoření inventáře či odměna správci pozůstalosti a další vynaložené náklady. Mezi dluhy zůstavitele patří veškeré dluhy a to bez ohledu na to, že některé z nich jsou součástí společného jmění zůstavitele a jeho manžela. Nezáleží ani na tom, jak byly dluhy mezi manželem zůstavitele a dědici vypořádány a rozděleny^{76,77}. Některé dluhy nevznikají pouze na základě smlouvy, ale přímo ex lege, typicky jde o povinnost platit výživné. Vyživovací povinnost se smrtí zůstavitele zaniká, to ale neplatí při povinnosti uhradit nedoplatky výživného ještě za života zůstavitele. Takové poplatky je dědic povinen uhradit.⁷⁸

Jednou z dalších „novinek“ v OZ je přednostní uzavření dohody mezi manželem zůstavitele a ostatními dědici za účelem vypořádání společného jmění. Do takové dohody nezasahuje soud. Dohoda mezi dědici a manželem pozůstalého nelze nahradit rozhodnutím soudu. Platí, že dohoda nesmí být v rozporu s vůlí zůstavitele, tedy s případnou závětí nebo se zákonem. Pokud by se však manžel zůstavitele s ostatními dědici nedohodl, přiklonila bych se z části k názoru autora, který uvádí, že společné jmění by se pak rozdělilo na půl, kdy půlku by dostal manžel zůstavitele a druhá půlka by se následně rozdělila mezi ostatní dědice. V ostatním tvrzení se s názorem autora neztotožňuji, jelikož dle mého názoru první

⁷⁵ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV...*, s. 573-574 (§1701).

⁷⁶ Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011

⁷⁷ FIALA, DRÁPAL, *Občanský zákoník IV...*, s. 573-574 (§1701).

⁷⁸ ELIÁŠ, Karel. Přejechod dluhů na dědice z hlediska občanského práva hmotného. *Právní fórum*, 2005, č. 6, s. 230.

půlka, která by připadla manželovi, by se měla tedy řídit dle ustanovení § 764 odst. 1 a § 742 odst. 1 OZ, ale na rozdělení druhé půli by se mělo dle mého názoru vztahovat ustanovení § 1635 a násl. OZ, které se týká rozdělení dle dědických tříd. Pokud by mezi pozůstalými byla manželka zůstavitele a jejich dvě děti, tak by se druhá půlka společného jmění měla rozdělit dle § 1635 OZ mezi děti a manželku rovným dílem, což znamená, že každý by ze zmiňované půlky měl dostat jednu třetinu. Zákon nevyklučuje uzavření dohody i ohledně zbylého jmění po zůstaviteli, platí zde ale výhrada, že taková dohoda je účinná jen mezi stranami a nikoliv vůči věřitelům. Problém by mohl nastat v okamžiku, když dohodu neuzavřou vůbec a soud musí tento problém nějak vyřešit. ZŘS neupravuje vypořádání ostatního majetku, ale pouze vypořádání v rámci společného jmění. V tomto případě by měl nastoupit § 741 písm. c) OZ, který stanoví, že podíly obou manželů jsou stejné. Za dluhy, které byly součástí společného jmění, nyní odpovídá manžel zůstavitele a ostatní dědicové společně a nerozdílně.⁷⁹

Z výše uvedeného vyplývá, že na dědice společně s majetkem zůstavitele přechází i veškeré dluhy zůstavitele. Oproti SOZ, který byl vstřícnější, jsou nyní všichni dědicové povinni uhradit všechny dluhy zůstavitele v plném rozsahu bez ohledu na výši nabytých aktiv. Za účinnosti SOZ dědic odpovídal jen do výše nabytého dědictví, i když se svým vědomím přijmul dědictví předlužené, srov. rozsudek NS⁸⁰. Dnes jsou všichni dědici vůči dluhům po zůstaviteli zavázáni společně a nerozdílně a věřitel tak může splnění své pohledávky požadovat vůči každému z dědiců zvlášť v plné výši. Je zde určitá „pojistka“ pro dědice, kteří si mohou vyžádat výhradu soupisu, která výši dluhů omezí do výše nabytého dědictví. O tom více v následující kapitole.⁸¹ Dědicové můžou mezi sebou uzavřít i dohodu o vypořádání dědictví, která může a nemusí obsahovat vypořádání pasiv dědictví (tj. i dluhy zůstavitele).⁸²

5.2.1. Osoby, na které přechází dluhy zůstavitele

Možná je zcela jasné, na koho přechází dluhy zůstavitele, ale vždy to tak být nemusí. Co když kromě odkazovníka není žádný jiný dědic a co když je dědictví předlužené či nepatrné hodnoty? Samozřejmě dluhy po zůstaviteli přechází nejčastěji na jeho dědice, o kterém tak stanoví pravomocné rozhodnutí soudu, je-li způsobilý a dědictví neodmítne.

⁷⁹ BREJLOVÁ, Kateřina, JUDr. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*, 2014, č. 1, s. 12.

⁸⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2010, sp. zn. 21 Cdo 220/2009

⁸¹ BREJLOVÁ: Nové postavení..., s. 12.

⁸² Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. února 2009, sp. zn. 21 Cdo 1762/2008

Může jím být i tzv. následný dědic, jež nahrazuje postavení dřívějšího dědice a to z toho důvodu, že již uplynulo odsunutí jeho dědického práva. Pokud však nastane situace, že dědictví bylo vydáno dědici oprávněnému, tak platí, že dědic následný či „přední“ své postavení, především vůči třetím osobám a věřitelům zůstavitele, neztrácí. To znamená, že věřitelé po nich mohou požadovat splnění jejich pohledávky, tím ale není dotčeno vypořádání těchto dědiců mezi sebou.⁸³

Pokud nastane situace, že po zůstaviteli není žádný majetek, majetek nepatrné hodnoty či bez hodnoty nebo po zůstaviteli nejsou žádní dědicové, na které by případné dluhy přešly, řízení se zastaví. A věřitele nemůže nikdo uspokojit. Pokud nějaký majetek zbyl, ač nepatrné hodnoty, bude vydán obstaravateli pohřbu, pokud s tím souhlasí. Vypravitel pohřbu není dědicem jen proto, že se postaral o zůstavitelův pohřeb a jeho další náklady, ani na něj nepřechází dluhy zůstavitele či další pasiva pozůstalosti. Není povinen takové dluhy platit ani do výše nabytého majetku. Vydání takového majetku se činí především z toho důvodu, aby byly vypraviteli alespoň z části nahrazeny náklady, které musel v souvislosti s pohřbem vynaložit.⁸⁴

Další situace, která může nastat, je při likvidaci. V okamžiku nařízení likvidace zanikají všechna dědická práva i právo státu na dědictví, jelikož tu není nikdo, kdo by mohl splnit zůstavitelovy dluhy. V tom okamžiku mohou být pohledávky věřitelů uspokojeny pouze ze strany soudu a to v rámci řízení o likvidaci.⁸⁵

Posledním, kdo by mohl po zůstaviteli „zůstat“, je odkazovník. Zde je stejný problém jako výše, jelikož odkazovník není dědic, a proto ani nebude odpovídat za dluhy po zůstaviteli a není ani povinen takové dluhy hradit. Kdyby nastala situace, že aktiva v rámci pozůstalosti nebudou stačit na splacení zůstavitelových dluhů, tak může dědic, který využil výhrady soupisu žádat, aby se odkazy přiměřeně snížily, viz § 1631 OZ. Odkazovník však není povinen platit cokoliv věřitelům zůstavitele. Dle § 1633 odst. 1 OZ se odkazovník může stát dědicem, kdyby po zůstaviteli nedědil nikdo jiný. Odkazovník bude dědit dle poměru hodnoty svého odkazu, což znamená, že bude muset uhradit dluhy zůstavitele.⁸⁶

5.2.2. Náklady pohřbu

Patří náklady pohřbu do pasiv pozůstalosti? Existují na to různé názory, já jsem svůj názor naznačila v předchozí kapitole, jelikož jsem je zařadila do pasiv pozůstalosti a myslím

⁸³ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 574-575 (§1701).

⁸⁴ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 574-575 (§1701).

⁸⁵ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 575 (§1701).

⁸⁶ „Tamtéž.“

si, že by se tam řadit měly. Dle současné právní úpravy by o tom nemělo být pochyb. Pro mnohé je to „zbytečná“ otázka, jelikož náklady pohřbu byly a jsou řazeny mezi pasiva dědictví, když se ale podívám na starší úpravu na ustanovení § 460 odst. 1 SOZ, tak se dědictví nabývalo smrtí zůstavitele, což by tedy čistě dle jazykového výkladu znamenalo, že náklady pohřbu vznikají až po smrti zůstavitele, a proto nemůžou být součástí pasiv pozůstalosti, srov. usnesení Krajského soudu v Brně.⁸⁷ Současná úprava podobnou úpravu obsahuje v § 1479 OZ, která oproti SOZ nemluví o okamžiku nabývání dědictví, ale o vzniku dědického práva, které vzniká smrtí zůstavitele, tím pádem i výklad tohoto ustanovení neříká, že by mezi pasiva nemohly patřit náklady pohřbu, jelikož se mluví pouze o vzniku dědického práva. Zákony a obecně právní úprava by se měla posuzovat ve vzájemných souvislostech a nikoliv zvlášť. Konkrétně OSŘ a ZŘS jsou v podstatě projevem OZ v procesní rovině, proto je třeba tyto zákony vykládat ve vzájemných souvislostech a nespokojit se s pouhým jazykovým výkladem, mělo by se v rámci toho užít i výkladu systematického a logického. Podívejme se na znění § 470 odst. 1 SOZ, které mluví o přechodu dluhů a zahrnuje do něho i náklady pohřbu. Z toho je tedy patrný záměr zákonodárce, že náklady pohřbu se do pasiv pozůstalosti měli zahrnovat. Pohřeb je v podstatě poslední obřad na počest zůstavitele, který zde zanechal určitý majetek svým dědicům, a proto by měl mít právo, aby mu byl z jeho dědictví uspořádán řádný pohřeb, na kterém by se měli podílet bezpochyby všichni dědicové, srov. § 470 odst. 2 SOZ.⁸⁸ Proti tomuto názoru se hradí jiný článek napsaný notářem v Brně, který by se naopak přimluvil a souhlasil by s názorem Krajského soudu v Brně a s jeho vydaným usnesením, jelikož by se zjednodušilo dědické řízení. Dědicové by ale stále odpovědnost za úhradu pohřbu měli, jelikož se jedná o odpovědnost stanovenou zákonem.⁸⁹

Výklad současné právní úpravy je však jednodušší, jelikož samotné ustanovení § 171 odst. 2 písm. b) ZŘS uvádí, že mezi pasiva patří i náklady pohřbu a dále tuto tezi potvrzuje i výklad v komentáři⁹⁰ a není pochyb, že mezi pasiva se skutečně řadí i náklady pohřbu. Dle mého názoru je takové zařazení správné.

⁸⁷ Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. února 1996, sp. zn. 18 Co 158/95

⁸⁸ WAWERKA, Karel. Patří náklady pohřbu do pasiv dědictví? *Ad Notam*, 1996, č. 5, s. 107.

⁸⁹ RYŠÁNEK, Zdeněk. Ještě jednou o nákladech pohřbu. *Ad Notam*, 1997, č. 1, s. 18.

⁹⁰ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 573-574 (§1701).

5.3. Postavení věřitelů a jejich ochrana

Dle § 112 a § 117 odst. 1 ZŘS jsou věřitelé zůstavitele účastníky pozůstalostního řízení, ale pouze v té části, kdy se jedná o odloučení pozůstalosti nebo o soupisu pozůstalosti, které věřitelé sami navrhli. Věřitelé jsou účastníky řízení také tehdy, pokud se jedná o část týkající se věřitele. Z toho co jsem uvedla, vyplývá, že účastníkem řízení je věřitel pouze v okamžiku, kdy sám navrhne soupis pozůstalosti či odloučení pozůstalosti nebo má další možnost, k takovým návrhům se připojit, tedy připojit se k návrhu jiného účastníka. V jiných případech však věřitelé účastníky řízení nejsou, ani za situace, kdyby byl soupis nebo odloučení učiněno z jiného důvodu nebo jiným věřitelem. Věřitelé jsou dále účastníky řízení, pokud byla nařízena likvidace pozůstalosti.⁹¹

Obecně lze říci, že současná právní úprava OZ poskytuje věřitelům zůstavitele daleko větší ochranu než SOZ. Za úpravy SOZ byli věřitelé pouze odkázáni na dědicích a jejich poctivosti, jelikož co dědic uvedl, to uvedl, a ostatní majetek by museli věřitelé složitě dokazovat a dlouze hledat. Mohla také nastat situace, že na uhrazení jeho pohledávky už nedojde a tak má jednoduše smůlu. Je tedy jasné, že úprava dle SOZ chránila především dědice a nikoliv věřitele, jelikož dědic byl povinen uhradit dluhy zůstavitele pouze do výše nabytých aktiv. Tento způsob nebyl vyloženě špatný až na to, že co bude předmětem dědického řízení, ovlivňovali pouze dědicové zůstavitele, věřitelé měli v tomto ohledu těžké postavení a existenci dalšího majetku museli složitě prokazovat. Dědic zpravidla do pozůstalosti přiznával pouze to, co musel a to z jediného důvodu, potřeboval nabývací titul. Většinou byly předmětem dědictví nemovitosti, zůstatek na účtu či nějaké spoření, jelikož pro jejich nabytí potřebují dědicové rozhodnutí o nabytí dědictví, jinak by se nestali vlastníky. Co se týče movitých věcí, tak buď bývají nepatrné hodnoty, nebo je dědicové úmyslně neuvedou nebo tvrdí, že tyto věci zůstaviteli vůbec nepatřily. V tomto okamžiku, pokud chce věřitel prokázat opak, nezbyvá mu nic jiného než svou tezi dokázat, že příslušná věc skutečně byla zůstavitele, a tudíž musí být zahrnuta do pozůstalosti. O hodnotu této věci by se pak měla rozšířit výše, do které je dědic povinen uhradit dluhy zůstavitele. To se v praxi dělo velice zřídka, jelikož je skutečně těžké ze strany věřitele toto dokázat. Tato automatická limitace v SOZ nebyla ideální, jelikož často docházelo ke zkracování věřitelů v rámci uplatnění jejich pohledávek a dědice tato situace často lákala k nečestnému jednání za účelem, aby z dědictví co nejvíce „vytěžili“.⁹²

⁹¹ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 208-209.

⁹² BEDNÁŘ, Václav. *Dědické právo v novém občanském zákoníku. Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 167-169.

Současný OZ poskytuje věřitelům podstatně větší ochranu a především větší jistotu v případě smrti zůstavitele. OZ se vrací k úpravě, která byla zakotvena v OZO a která platí ve většině evropských zemí. V současné době neplatí žádná koncepce automatické limitace v podobě povinnosti uhradit dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví. Novou úpravou se přešlo ke zcela jiné koncepci a to takové, která staví do popředí ochranu věřitelů a stanovuje povinnost k úhradě dluhů zůstavitele v plné a neomezené výši bez ohledu na výši dědického podílu, který dědic nabyl. Podle mého názoru se jedná o vhodnější variantu. Na první pohled by si každý zřejmě mohl říci, že tato koncepce je daleko přísnější pro dědice a naopak výhodnější pro věřitele. OZ ale dává možnost dědicům jejich povinnost omezit stejně, jak to bylo dříve. Můžou tak učinit vyžádáním si soupisu pozůstalosti. Toto právo nemůže být dědici v žádném případě odňato, i kdyby se dědic tohoto práva sám vzdal.⁹³ Samozřejmě dědic musí být aktivní a ne jen nečinně přihlížet. Každý dědic by měl této možnosti určitě využít a to bez ohledu na to, jak moc důvěřoval zůstaviteli, jelikož nikdy není zaručené, že se neobjeví dluhy, o kterých by dědic vůbec nevěděl, a výhradou soupisu se tak dědic může ujistit, že vyšší dluhy než jsou jeho nabytá aktiva v rámci dědictví, platit nebude. Nová úprava by měla v dědicích vyvolat větší odpovědnost a aktivitu, než museli vynakládat dříve. Co se týče výhrady soupisu, budou mít také dědicové odpovědnost za jeho úplnost, o tom viz další kapitola.⁹⁴

Další novinkou je pravidlo pro běh promlčecí lhůty dle § 643 OZ, která tak lépe ochrání věřitele. Je to pravidlo, které by se uplatnilo v okamžiku, kdy by promlčecí lhůta uplynula po smrti zůstavitele a to v průběhu řízení o pozůstalosti. Je tedy jasné, že věřitel by měl velké problémy se tohoto nároku dovolávat u soudu, jelikož osoba dlužníka (zůstavitel), který je již po smrti, může být těžko druhou stranou sporu. Kdo tedy bude žalovaným? SOZ to řešil dvěma možnostmi, tou první byla žalovat neurčitý počet dědiců anebo si vybrat jednoho nejpravděpodobnějšího, který by mohl dědit, a toho žalovat. Samozřejmě již na první pohled je jasné, že takové řešení nebylo příliš ideální. OZ upravuje danou situaci daleko lépe a výhodněji pro věřitele, jelikož mu promlčecí lhůta během pozůstalostního řízení nemůže uplynout a neuplyne dříve jak za šest měsíců ode dne potvrzení o nabytí dědictví. Věřitel tak může do této doby podat proti danému dědici žalobu a dědici je zas poskytnuta určitá doba na zotavení se po smrti blízké osoby a v tom lepším případě se můžou následně dohodnout s věřitelem na úhradě dluhů zůstavitele mimosoudně, což je vždy pro obě strany příjemnější.⁹⁵

⁹³ PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.

⁹⁴ BEDNÁŘ: Dědické právo ..., s. 167-169.

⁹⁵ „Tamtéž.“

5.3.1. Práva věřitelů před potvrzením dědictví

Může nastat situace, že věřitelé budou požadovat splnění svých pohledávek ještě před nabytím dědictví, v takové situaci mohou věřitelé požadovat splnění pouze po tom, kdo pozůstalost spravuje. V tomto případě dluhy zůstavitele nemůžou platit dědicové⁹⁶, jelikož ti jsou za tyto dluhy odpovědní až usnesením o právní moci o nabytí dědictví. Do té doby není ani jasné, kdo se skutečně dědicem stane, a proto není možné, aby zatím pravděpodobní dědicové platili dluhy, které na ně ještě nepřešly. V období od smrti zůstavitele do právní moci usnesení o dědictví, hradí dluhy zůstavitele tzv. správce pozůstalosti. Správce pozůstalosti nehradí pouze dluhy, ale je odpovědný za všechny pasiva pozůstalosti, pokud jsou splatná. Veškerá pasiva hradí správce pozůstalosti pouze z majetku, který patřil zůstaviteli, nikoliv ze svého, jelikož v této situaci nedochází k tzv. splynutí majetků zůstavitele a správce, tak jak k tomu dochází u dědiců.⁹⁷ Z toho tedy vyplývá, že v praxi je výhodnější vyčkat, až nabyde právní moci usnesení o nabytí dědictví, jelikož majetek dědice splyne s majetkem zůstavitele a věřitel bude mít větší šanci, že jeho pohledávka bude uhrazena zcela či minimálně z větší části, než kdyby se taková pohledávka měla uhradit pouze z pozůstalostního majetku. Samozřejmě pokud zůstavitel nebyl extrémně movitý a jeho pozůstalost na uhrazení takových pohledávek bude stačit.

V období mezi smrtí zůstavitele a právní mocí usnesení ohledně dědictví, jak je popsáno výše, odpovídá správce pozůstalosti, ten si však nemůže být jist, zda skutečně ví o všech dluzích zůstavitele. Správce pozůstalosti může v rámci takové obavy navrhnout svolání věřitelů, tzv. konvokaci, a soud je povinen na tento návrh svolat všechny věřitele zůstavitele. Konvokace se nařizuje usnesením, které vyzývá všechny zůstavitelovi věřitele, aby přihlásili své pohledávky, je zároveň ale potřeba takové pohledávky doložit příslušnými listinami. Toto uplatnění platí pro správce i v okamžiku, kdy on sám konvokaci nenavrhne, ale soud konvokaci nařídil z jiného důvodu.⁹⁸ O konvokaci blíže v následující kapitole.

Pokud nastane situace, že pohledávka správcem nebude uhrazena, zřejmě bude platit, že tato povinnost přejde s účinností usnesení o dědictví na dědice zůstavitele a dědic bude povinen pohledávku uhradit. V případě, že věřitel vymáhal svou pohledávku po zůstaviteli pomocí exekuce či výkonu rozhodnutí, platí, že po smrti zůstavitele do účinnosti usnesení o dědictví, bude exekuce nebo výkon vymáhán po správci pozůstalosti, srov. rozhodnutí NS.⁹⁹ Rovněž i případná žaloba na splnění pohledávky se bude podávat do právní moci usnesení

⁹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 1927, sp. zn. Rv I 1670/26

⁹⁷ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 581-582 (§1703 OZ).

⁹⁸ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 582-583 (§1703 OZ).

⁹⁹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. března 1929, sp. zn. R I 82/29

o dědictví vůči správci pozůstalosti, žaloba podaná proti pravděpodobnému dědici by samozřejmě byla zamítnuta pro nedostatek věcné legitimace.¹⁰⁰

5.3.2. Konvokace věřitelů obecně

Vyhledání dluhů zůstavitele nebo tzv. konvokace věřitelů není sice pojmem novým, ale určité změny v rámci nové právní úpravy nastaly. Institutu konvokace věřitelů mohou využít pouze dědicové zůstavitele, kteří využili výhrady soupisu (tedy i stát) nebo správce pozůstalosti. Tento návrh musí být podán ještě před skončením řízení o pozůstalosti, to znamená před rozhodnutím soudu o potvrzení dědictví. Pozdější návrh by neměl žádné právní účinky. Účelem tzv. svolání věřitelů je možnost zjistit a vyhledat dluhy zůstavitele i ostatních případných pasiv pozůstalosti. Osoby oprávněné navrhnout konvokaci tak činí, aby mohli řádně a včas uhradit dluhy zůstavitele a měli o veškerých pasivech pozůstalosti přehled. Konvokace věřitelů skýtá další výhody pro osoby oprávněné tohoto institutu využít, poskytuje dědicům ochranu před nepříjemnými následky spojené s úhradou dluhů zůstavitele. Pokud by nastala situace, že byly vyčerpány všechny aktiva pozůstalosti a následně byli objeveni ještě jiní věřitelé, jsou před takovými věřiteli dědici, kteří využili výhrady soupisu, nebo správci pozůstalosti chráněni, jelikož pokud by konvokace nevyužili, museli by alespoň z části takové věřitelé uspokojit do výše, do které by dosáhli při nařízení likvidace dědictví. Pokud tento institut využijí, není třeba se obávat a nebudou povinni takové věřitele uspokojovat.¹⁰¹

Osoby, které využili konvokace, nejsou povinni do skončení řízení uspokojovat věřitele. Co si máme představit pod pojmem „do skončení řízení“ viz ustanovení § 1711 OZ? Zákon neuvádí „do jakého řízení“, pouze uvádí do řízení, které se takto zavede, to je dle mého názoru poměrně široký pojem, který se dá vykládat různě. Pokud k dikci výše zmíněného ustanovení přidáme ustanovení § 174 ZŘS, který jasně mluví o usnesení, kterým soud vyzve všechny zůstavitelovi věřitele, aby své pohledávky včas přihlásili, můžeme dovodit, že se jedná právě o takové řízení. Řízení je započato návrhem oprávněných osob, které takový návrh mohou podat, a následně soud vydá usnesení o konvokaci, jež bude vyvěšena na úřední desce soudu a tím je také usnesení účinné. Usnesení obsahuje lhůtu nejméně tříměsíční, do které se případní věřitelé musí přihlásit. Věřitelé přihlašují nejenom pohledávky peněžité, ale i ty ostatní, které vznikly před smrtí zůstavitele. Existuje i možnost přihlásit pohledávku podmíněnou vázanou třeba na odkládací podmínku nebo pohledávku, která ještě není splatná,

¹⁰⁰ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 582-583 (§1703 OZ).

¹⁰¹ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 598-600 (§1711-1713 OZ).

jelikož smrt zůstavitele nemá vliv na splatnost pohledávky.¹⁰² Všechny výše uvedené skutečnosti jsou jasné, ale co následuje po uplynutí stanovené lhůty pro přihlášení pohledávek, o tom zákon mlčí. Příslušné řízení končí uplynutím lhůty stanovené ke konvokaci věřitelů, není možné čekat na vyjádření dědiců, jelikož není vyloučené, že by někteří dědici začali této možnosti využívat z důvodu průtahu řízení. Pravděpodobné je, že po skončení řízení by měla proběhnout kontrola přihlášených pohledávek soudním komisařem, který by měl přihlášené pohledávky prověřit, zda se takové pohledávky dají pokládat za dostatečně prokazané díky předloženým listinám a dalším průkazným materiálům předloženými věřiteli a zda jejich výše je skutečně taková, jakou věřitel uvádí. V této situaci by se mělo nejspíše postupovat podobně jako při likvidaci. Pokud se dědici na rozhodujících skutečnostech neshodnou, co patří či nepatří do pasiv pozůstalosti, tak by se k těmto sporným dluhům nemělo vůbec přihlížet viz ustanovení § 173 ZŘS.¹⁰³ Proti tomu se můžou věřitelé bránit žalobou dle § 189 ZŘS, kde se můžou svých pohledávek dále domáhat. V budoucnu bude i v tomto případě záležet na judikatuře a výkladu jednotlivých soudů, jak budou po uplynutí stanovené lhůty s věřiteli a jejich pohledávkami dále postupovat. Ke svolání věřitelů dochází zpravidla, pokud je dědictví předloženo a zároveň dědicové nebo správce pozůstalosti chtějí navrhnout likvidaci. Pokud budou přihlášené dříve neznámé pohledávky zjištěny a potvrzeny soudem, soudní komisař je začlení do pasiv pozůstalosti a to i přesto, že by s těmito pohledávkami dědici nesouhlasili.¹⁰⁴ Pokud by nastal spor o dědické právo mezi dědici, mělo by se počkat do té doby, než bude taková nejasnost vyřešena a teprve potom využít institut konvokace věřitelů.¹⁰⁵

Co když uběhne tříměsíční nebo jinak stanovená lhůta soudem pro přihlášení pohledávek a objeví se pohledávky nové? Než příslušná lhůta uplyne, dědici, kteří využili výhrady soupisu, tak nemuseli uspokojovat přihlášené pohledávky, pokud budeme předpokládat, že skončením řízení v § 1711 OZ se myslí řízení o konvokaci věřitelů, co se ale stane po uplynutí lhůty? Důležitým mezníkem je, zda skončilo řízení o pozůstalosti, pokud ne a budou objeveny další nové pohledávky, je třeba o nich jednat s dědici. Takové pohledávky můžou být následně zahrnuty do soupisu pozůstalosti, pokud nějaký je či do seznamu pasiv pozůstalosti nebo aby byly takové pohledávky v rámci soupisu doplněny již během řízení o pozůstalosti, ač zde bude poznámka toho, že se jedná pohledávky, které byly oznámeny

¹⁰² TLÁŠKOVÁ, Šarka, In SVOBODA Karel (ed). *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 376-377 (§ 174 zákona č. 292/2013 Sb.).

¹⁰³ ŠEŠINA, DVORÁK: *Občanský zákoník Komentář ...*, s. 599-600 (§ 1711 OZ).

¹⁰⁴ TLÁŠKOVÁ, SVOBODA: *Zákon o zvláštních...*, s. 376-377 (§ 174 ZŘS).

¹⁰⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. listopadu 1919, sp. zn. R I 423/19

po lhůtě pro věřitele.¹⁰⁶ Je třeba si mít neustále na paměti skutečnost, že pokud byl podán návrh na konvokaci věřitelů, není správce pozůstalosti ani ten, kdo je až do skončení pozůstalostního řízení povinen k úhradě pasiv z pozůstalosti, povinen uspokojovat věřitele z majetku pozůstalosti. Ani dědic není povinen hradit dluhy zůstavitele, do té doby než bude skončeno pozůstalostní řízení, tím pádem ani nemá povinnost uspokojit věřitele do uplynutí lhůty pro přihlášení jejich pohledávek.¹⁰⁷

Něco jiného však bude, pokud si věřitelé nechají uplynout stanovenou lhůtu v tom daném řízení o pozůstalosti v rámci, kterého byla navržena i konvokace věřitelů. Pak takoví věřitelé nemají právo, aby jim byly uhrazeny jejich pohledávky, pokud již byla pozůstalost vyčerpána na pohledávky, které byly řádně přihlášeny, to však neplatí pro věřitele, jejichž pohledávky byly dědicům známy nebo je-li pohledávka věřitele zajištěna zástavním či jiným věcným právem k věci, která náleží do pozůstalosti. Tímto se vytvoří tzv. dvě skupiny věřitelů a to na věřitele, kteří své pohledávky přihlásili a na které se vztahuje výjimka dle § 1712 odst. 2 písm. a), b) OZ, a kteří tak neučinili. Věřitelé, kteří svou pohledávku přihlásili, jsou uspokojeni nejdříve, ti ostatní budou uspokojeni až podle toho, zda pozůstalost byla vyčerpána, pokud ano, nemají na uspokojení svých pohledávek právo. Tato výhoda konvokace působí vůči všem dědicům, kteří uplatnili výhradu soupisu, aniž by ji museli navrhnout sami, stačí, když ji navrhne jeden. Horší situace je pro dědice, kteří výhrady nevyužili, jelikož ti jsou povinni uspokojit všechny věřitele bez ohledu na to, kdo z věřitelů své pohledávky přihlásil.¹⁰⁸

Jednou z dalších problémových situací může být situace, kdy dědici uspokojí některého věřitele, který se svou pohledávkou přihlásil, ale na úkor ostatních věřitelů, kteří naopak nebyli uspokojeni vůbec, viz § 1713 OZ. V této věci se musím ztotožnit s názory autorů Komentáře Fialy, Drápala a kol., kteří uvádí, že ve zmiňovaném ustanovení došlo k legislativní chybě, jelikož odkazuje na § 1692, který s danou problematikou vůbec nesouvisí. Správně by mělo být odkazováno na § 1706 OZ, který se týká využití výhrady soupisu a tím pádem i omezení úhrady dluhů ze strany dědiců, což je využito i v § 1713 OZ. Při uspokojování věřitelů by měl dědic přihlížet k tomu, jaký věřitel svou pohledávku přihlásil a jaký nikoliv a podle toho věřitele uspokojit. Není možné, aby byl jeden věřitel přihlásivší svou pohledávku uspokojen zcela a jiný také přihlásivší věřitel nebyl uspokojen vůbec. Dědic musí při uspokojování věřitelů dbát ustanovení § 273 ZŘS a dodržovat uspokojování dluhů

¹⁰⁶ ŠEŠINA, DVORÁK: *Občanský zákoník Komentář ...*, s. 600-602 (§ 1711 OZ).

¹⁰⁷ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 598-600 (§1711-1713 OZ).

¹⁰⁸ ŠEŠINA, DVORÁK: *Občanský zákoník Komentář ...*, s. 600-602 (§ 1711 OZ).

dle jejich urgency a poměrně k výše dané pohledávky. Tento postup se užije pouze tehdy, pokud nebyl využit institut konvokace věřitelů, jinak budou mít přednost ti věřitelé, kteří v rámci konvokace své pohledávky včas a řádně přihlásili dle § 1712 OZ. Pokud takové rozdělení nebude dědic akceptovat a věřitele uspokojí jinak, je tak dědic povinen uhradit poškozeným věřitelům plnění v rozsahu, ve kterém by byla nařízena likvidace pozůstalosti.¹⁰⁹ Návrh na konvokaci umožňuje dědicům další ochranu, díky které se nemusí nepřihlášené pohledávky uhrazovat nad rámec dědictví.¹¹⁰

Institut konvokace věřitelů znal i SOZ. Bylo ho využíváno v okamžiku, kdy bylo dědictví předloženo a dědici chtěli vše, co nabyli, přenechat věřitelům k úhradě dluhů, které zůstavitel vůči věřitelům měl nebo tehdy, kdy dědici chtěli navrhnout likvidaci dědictví. Účel konvokace věřitelů byl i za účinnosti SOZ stejný, aby měli dědici nějaký přehled o všech dluhích, které zůstavitel měl. Konvokaci věřitelů mohli navrhnout nejenom dědici, ale i stát, což je dnes také možné, jelikož na stát se hledí jako na dědice, který využil výhrady soupisu a není důvod pochybovat, že by stát konvokaci navrhnout nemohl. Stát je povinen podat návrh na konvokaci věřitelů zvlášť v každé věci, aby byl patrný vztah k věci.¹¹¹ Oproti nové úpravě došlo ke změně osob, které můžou konvokaci navrhnout. Rozšířila se pravomoc správce pozůstalosti, který má díky současné úpravě možnost navrhnout konvokaci věřitelů, ač dle SOZ takovou možnost neměl. Co se týče dědiců, nyní můžou konvokaci navrhnout pouze dědici, kteří využili výhrady soupisu, taková podmínka za účinnosti SOZ nebyla. Nyní kromě dědiců může navrhnout konvokaci i správce pozůstalosti, což dříve nebylo, ale co se týče dědiců, ti jsou omezeni podmínkou využití výhrady soupisu. Ochrana dědiců, kteří navrhli konvokaci, pak spočívá v tom, že k věřitelovým pohledávkám, které nebyly přihlášeny, se nemůže přihlížet. Pokud je uzavírána dohoda mezi dědici a věřiteli o přenechání předloženo dědictví věřitelům k úhradě dluhů, dědic tím pádem ani nemá povinnost pohledávku takového věřitele uspokojit, pokud už došlo k vyčerpání celé pozůstalosti na uspokojení přihlášených pohledávek. Věřitel, který svou pohledávku nepřihlásil, nemůže ani vznést námitky vůči dědici, že vyčerpání dědictví na ostatní věřitele a nemůže po něm chtít žádnou úhradu.¹¹² Pokud v dědickém řízení nedošlo ke svolání věřitelů, můžou nastat dvě možnosti, kterými se můžou dědici bránit. Ta první, je možnost dědiců bránit se v nalézacím řízení, kdy budou tvrdit, že cena majetku, který nabyli v rámci pozůstalostního řízení, byla vyčerpána uspokojením ostatních pohledávek jiných věřitelů,

¹⁰⁹ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2007, sp. zn. 29 Cdo 549/2007

¹¹⁰ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 598-603 (§1711-1713 OZ).

¹¹¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. listopadu 1975, sp. zn. Cpj 30/75

¹¹² FIALA, MIKEŠ: *VELKÉ KOMENTÁŘE...*, s. 1269-1270 (§ 470-472 zákona č. 40/1964 Sb.).

musí ale prokázat, že k pohledávce kterou splnili, měli výhodnější právo na uspokojení, než je vymáhaná pohledávka. Druhou situací je, že nejenom nedošlo ke svolání věřitelů, ale zároveň nedošlo ani k dohodě o přenechání dědictví k úhradě dluhů a ani nebyla nařízena likvidace. Co tedy dál? Povinnost dědice se bude řídit ustanovením o likvidaci s tím, že si může dědic vybrat, jakého věřitele uspokojí, pokud však splnění pohledávek požaduje více věřitelů a dědictví na takové uspokojení nebude stačit, uspokojí se jednotlivé pohledávky poměrně dle zásad ustanovení dle staré úpravy § 175v OSŘ a nyní dle § 273 ZŘS.¹¹³

Institut konvokace věřitelů by měl určitě navrhnout každý dědic, pokud je pozůstalost předlužená, díky nové právní úpravě je poskytována ochrana i správci pozůstalosti. Správce pozůstalosti má tak možnost, dokud není řízení o pozůstalosti skončené, využít ochrany, která mu dříve nebyla umožněna a musel by tak jinak z pozůstalosti uspokojovat případné pohledávky. Dle OZ nemusí a stačí, když navrhne v rámci pozůstalostního řízení svolání věřitelů. Jak je to v praxi? Obecně lze říci, že ač tento institut poskytuje větší jistotu a ochranu, tak v praxi není skoro vůbec užíván.

5.3.3. Odloučení pozůstalosti

Většina této práce se věnuje tomu, co se stane, když bude předlužen majetek zůstavitele, ale může nastat i opačná situace. Co tedy dělat, když bude předlužen dědic? Jak je uvedeno výše, v okamžiku, kdy dědic dědictví přijme a bude pravomocné pozůstalostní řízení, pozůstalostní majetek splývá s majetkem dědice. To se může stát problémem pro věřitele a v tomto okamžiku, je vhodné ze strany věřitelů využít institutu odloučení pozůstalosti, jehož účelem je, aby pozůstalost nesplynula s ostatním majetkem dědice. Pak by mohl zadlužený dědic použít takový majetek na úhradu svých dluhů a nikoliv na uspokojení pohledávek věřitelů zůstavitele.¹¹⁴ Jedná se o zcela nový institut, který předchází právní úprava SOZ neznala, tento institut slouží jako ochrana pro věřitele. Tím pádem je i na věřiteli alespoň osvědčit skutečnost, že je tu důvod obávat se z předluženého dědice.¹¹⁵ Věřitel musí podat návrh na odloučení pozůstalosti soudu a pokud pozůstalostní soud tomuto návrhu vyhoví, vydá o tom usnesení. Podáním návrhu, který není zjevně bezdůvodný, se věřitel stává účastníkem řízení.¹¹⁶ Soudní komisař vyhotoví seznam majetku, který patří do odloučené pozůstalosti. Může to být i část majetku a pokud to bude nezbytné, například že by vyvstaly obavy, že by majetek mohl být znehodnocen, majetek zároveň zajistí. Určitě se ale věřitelé

¹¹³ JIRSA, Jaromír. Stojí za pozornost. *Ad Notam*, 2011, č. 2, s. 49.

¹¹⁴ KOVÁŘOVÁ: *Dědické právo...*, s. 151-152.

¹¹⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 1931, sp. zn. R I 244/31

¹¹⁶ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. listopadu 1939, sp. zn. R I 566/39

nemohou spoléhat, že soud návrhu na odloučení pozůstalosti vždy vyhoví. Může se stát, že pokud věřitel dluhy dědice ani neosvědčí, takovému návrhu nebude vyhověno. Pokud by se tak stalo, věřitelé mají možnost podat návrh na předběžné opatření dle § 75 a násl. OSŘ, tento návrh se podává k civilnímu soudu, než pozůstalostní řízení skončí. Odloučená pozůstalost pak slouží věřiteli, který odloučení navrhl, takový věřitel pak nemůže požadovat uspokojení pohledávky z pozůstalosti a to i za předpokladu, že dědic nevyužil výhrady soupisu.¹¹⁷ Odloučení pozůstalosti může být nakonec pro věřitele nevýhodné, jelikož věřitel ztratí možnost uspokojit svou pohledávku z majetku dědice, dokonce i když se v rámci tohoto řízení zjistí, že obava věřitele nebyla důvodná a soud tak neschválí odloučení pozůstalosti. Věřitelé by si měli před podáním návrhu řádně rozmyslet, zda to pro ně je skutečně nezbytné a zda je jejich obava důvodná.¹¹⁸

To, že soud odloučení pozůstalosti povolí, nemusí být pro věřitele vždy výhra. Může se stát, že odloučený majetek na uspokojení pohledávky věřitele nebude stačit. Co tedy potom, má věřitel ještě nějaké možnosti? Věřitel žádné jiné možnosti bohužel mít nebude a v tom spočívá riziko využití tohoto institutu, jelikož z majetku dědice se již uspokojit nemůže. Co se týče ostatních věřitelů, kteří návrh na odloučení pozůstalosti nedali, ty musí dědic uspokojit zcela a neomezeně, pokud dědic nevyužil výhrady soupisu. Pokud dědic využil výhrady soupisu, bude vůči ostatním věřitelům odpovídat pouze do výše nabytého dědictví dle § 1706 OZ a případně dle § 1707 OZ. Může nastat ještě další situace a to taková, že dluhy přesáhnou výši pozůstalosti, zároveň dědici uplatní právo výhrady soupisu, ale nenavrhli likvidaci dědictví a zároveň soud povolil odloučení pozůstalosti. Jak budou dědici odpovědni vůči věřitelům? V tomto případě by byla jejich odpovědnost za dluhy zůstavitele omezena a to na výši ceny celého dědictví.¹¹⁹

5.4. Role státu

Pokud nastane situace, že nebude dědit žádný dědic, tak na „jejich místo“ nastupuje stát. Takové dědictví se nazývá odúmrtí. Jedná se v podstatě o nárok státu na odúmrtí, tedy na pozůstalost. Od účinnosti OZ se jedná o tzv. nárok dědickoprávní, jelikož pokud nedědí jiný dědic z dědické zákonné posloupnosti, je dědicem stát a hledí se na něj jako na zákonného dědice, čímž se toto pojetí liší od předešlé úpravy, kdy měla odúmrtí spíše

¹¹⁷ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 231.

¹¹⁸ MENCLEROVÁ, Markéta. *Dědické právo po rekonstrukci – procesní aspekty. Ad Notam*, 2013, č. 9, s. 9.

¹¹⁹ ŠEŠINA, DVORÁK: *Občanský zákoník Komentář ...*, s. 593-598 (§ 1709-1710 OZ).

povahu státní majetkové výsosti (nadřazenosti).¹²⁰ Jedná se o právní fikci, což je především vidět ve vztahu státu k věřitelům zůstavitele. Existuje jedna výjimka a to, že stát nemůže dědictví odmítnout a nemá právo ani na odkaz. Stát má v rámci pozůstalostního řízení jednu výhodu, hledí se na něj jako na dědice, který využil výhrady soupisu, aniž by musel aktivně jednat a soupis si vyžádat. To znamená, že věřitelé můžou po státu požadovat splnění svých pohledávek, které měli vůči zůstaviteli, stejně jako po zákonných dědicích, ale pouze do výše nabytého dědictví. Z toho vyplývá, že dojde ke splynutí majetku státu a majetku zůstavitele a stát odpovídá nejenom majetkem, který nabyl v rámci pozůstalostního řízení, ale i majetkem svým.¹²¹

Za účinnosti SOZ se postavení státu přeci jen lišilo. Nedocházelo totiž k tzv. splynutí majetku státu a majetku po zůstaviteli, tím pádem se věřitelé nemohli domáhat splnění pohledávek z „jiného“ majetku státu. Stát tedy odpovídal za dluhy zůstavitele do výše nabytého dědictví, ale věřitele mohl uspokojit pouze z věcí v pozůstalosti. Věřitel mohl takové plnění odmítnout, a pokud tak učinil, stát mohl následně navrhnout likvidaci dědictví.¹²² V tomto ohledu se posílilo postavení věřitele.

Jiná situace by nastala, kdyby se stát stal dědicem na základě závěti. V takovém případě by měl stát stejné postavení jako ostatní dědicové, včetně možnosti dědictví odmítnout. Je otázkou, zda by mohl v budoucnu stát jako dědic uzavřít i dědickou smlouvu či v jeho prospěch zřídit odkaz. Tento problém byl řešen i v rámci druhého čtení návrhu zákona, kterým se měl měnit zákon o majetku České republiky a jejím vystupování v právních vztazích. Rozpočtový výbor uvedl, že stát, který by byl povolán za dědice, nemůže dědickou smlouvu uzavřít. Následně v roce 2013 došlo k rozpuštění poslanecké sněmovny a legislativní proces daného zákona byl ukončen a problém zůstal nevyřešen. V budoucnu bude záležet na způsobu výkladu jednotlivých ustanovení a případné judikatury. U odkazu to bude asi jednoznačnější, jelikož stát má právo odkaz odmítnout, stejně jako má právo odmítnout dědictví. Bude asi záležet na případě a jednotlivých okolnostech, jestli je součástí odkazu pododkaz a podobně. Na stát se bude hledět vždy, jako kdyby využil výhrady soupisu, zde bude možnost soupis pozůstalosti nahradit prohlášením dědice o pozůstalostním majetku.¹²³

¹²⁰ BŘICHÁČEK, Tomáš, In BŘÍZA, Petr (ed). *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 450-452 (§ 78 zákona č. 91/2012 Sb.).

¹²¹ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 149-150.

¹²² SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 150-151.

¹²³ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 152.

Co se týče možnosti uzavřít dědickou smlouvu se státem, přiklonila bych se k názorům autorů, jelikož již samotná povaha dědické smlouvy a její úprava v § 1582 a násl. OZ. takovou možnost vylučuje. Dle § 1584 odst. 1 OZ může dědickou smlouvu uzavřít zletilý, plně svéprávný zůstavitel, čímž je stát vyloučen, jelikož z dikce daného ustanovení jasně vyplývá, že druhou stranou dědické smlouvy má být fyzická osoba.

6. Výhrada soupisu pozůstalosti

Soupis pozůstalosti patří mezi „znovuobnovené“ instituty nové právní úpravy, SOZ výhradu soupisu neznal. Tento institut má skutečně zásadní roli v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele, a proto bych mu ráda věnovala celou kapitolu. Jak už jsem zmiňovala několikrát v této práci, dle nové právní úpravy budou dědici odpovídat za dluhy zůstavitele neomezeně bez ohledu na výši nabytého majetku a možnost využít výhrady soupisu poskytuje dědicům možnost omezení jejich odpovědnosti za dluhy zůstavitele. Pokud dědic využije výhrady soupisu, bude odpovídat za dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví, což je v některých případech dost výrazný rozdíl.¹²⁴

Zavedení tohoto nového institutu zamezuje dědicům, aby bez jakékoliv hrozby mohli zkracovat práva věřitelů, jak to bylo možné za úpravy SOZ. Pokud za účinnost SOZ dědici nepřiznali část zůstavitelova majetku, zkrátili tím pohledávky věřitelů, které zůstavitel měl, bez jakékoliv sankce. Co se děje s majetkem zůstavitele po jeho smrti, než dojde k potvrzení o nabytí dědictví? I zde přináší OZ „novinku“, pro případ smrti zůstavitele stanovit správce pozůstalosti, který se bude o jeho majetek v tomto „mezidobí“ starat. Správce pozůstalosti je dobré povolát především, když se jedná o majetek větší hodnoty. Správce pozůstalosti vykonává nad majetkem prostou správu. Současná právní úprava umožňuje i rozsáhlejší úpravy během pozůstalostního řízení, ale to pouze za předpokladu, že takové změny budou v souladu se zákonem a strany je bezprostředně oznámí soudu.¹²⁵

I přes všechny pozitivní aspekty, které výhrada soupisu přináší, je třeba si takové rozhodnutí, zda soupis uplatnit či nikoliv, řádně rozmyslet. Vyžádání si výhrady soupisu sebou nese určité finanční náklady, a proto je třeba uvážit, zda skutečně hrozí, že zůstavitelův majetek byl předlužen a využít výhrady soupisu, nebo dědici zůstavitele znali natolik dobře a důvěřovali mu, že žádné větší dluhy nemá. Můžou být i situace, kdy pro výhradu soupisu nemá dědic vážný důvod a i tak ho požaduje. Soud mu pak může uložit, aby náklady

¹²⁴ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 263-264.

¹²⁵ GÜRLICH, Richard. Výhrada soupisu pozůstalosti a správce pozůstalosti. *Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co*, 2014, č. 68, s. 1.

na výhradu soupisu uhradil ze svého. Náklady pro pořízení soupisu se obvykle hradí z pozůstalosti a jdou k tíži těm dědicům, kteří výhradu soupisu uplatnili a to poměrně vůči velikosti jejich dědických podílů. Dle okolností jednotlivého případu je možné výhradu soupisu nahradit seznamem pozůstalostního majetku. Seznam pozůstalostního majetku sestaví správce pozůstalosti a dědici tento seznam potvrdí. V jasnějších a triviálnějších případech může být soupis nahrazen společným prohlášením dědiců za předpokladu, že dědicové nejsou proti.¹²⁶

6.1. Pojem a účel soupisu pozůstalosti

„Soupisem pozůstalosti se rozumí úřední zjištění majetku náležejícího do pozůstalosti v době smrti zůstavitele.“¹²⁷ Účelem soupisu pozůstalosti je zjistit, co je zahrnuto do pozůstalostního jmění zůstavitele a následně zjistit a určit čistou hodnotu majetku v okamžiku smrti zůstavitele. Soupis pozůstalosti poskytuje ochranu a právní jistotu nejenom dědicům ale zároveň ochranu věřitelům, jež je nutná pro zajištění jejich práv.¹²⁸ Jměním se obecně chápou jak aktiva, tak i pasiva váznoucí k osobě zůstavitele. Při provádění soupisu pozůstalosti soud provede pouze soupis aktiv pozůstalosti. Soud nařídí soupis pozůstalosti, je-li pro to důvod stanovený § 1685 OZ, pokud žádný takový důvod není, soud nemůže z vlastní vůle nařídít soupis, aniž by proto existoval zákonný důvod.¹²⁹

Než se dostaneme k výhradě soupisu, je třeba dědice o této možnosti poučit. O možnosti využít výhrady soupisu bude poučen každý dědic, který byl poučen o svém dědickém právu a který takové právo uplatnil u soudu a zůstal účastníkem řízení. O výhradě soupisu vydá soud usnesení, jakým způsobem a s jakými následky můžou dědici takové právo uplatnit či naopak jaké budou následky, pokud dědici výhrady soupisu nevyužijí. Proti tomuto usnesení není možné podat odvolání. Před tím, než bude vyřešena otázka výhrady soupisu, kdy a jakým způsobem si soupis vyhradit, je třeba dědice rozdělit na pomyslné dvě skupiny. Na skupinu manžel, předci a potomci zůstavitele, a na dědice ostatní. K čemu takové rozdělení slouží? K první skupině dědiců (manžel, předci a potomci) se nevztahuje nevyvratitelná domněnka stanovená ustanovením § 1676 odst. 1 OZ, kde je uvedeno, že pokud se dědici nevyjádří do jednoho měsíce, zda uplatňují výhradu soupisu, platí, že výhrady soupisu nevyužívají. To se neužije na první skupinu dědiců, jelikož manžel

¹²⁶ NEVRKLA, Luboš. *Výhrada soupisu pozůstalosti* [online]. epravo.cz, 30. září 2014 [cit. 29. února 2016]. Dostupné na < <http://www.epravo.cz/top/clanky/vyhrada-soupisu-pozustalosti-95527.html>>.

¹²⁷ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 264.

¹²⁸ BARTOŠ, Jiří. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*, 2013, č. 3, s. 7.

¹²⁹ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 264.

a předci s potomky zůstavitele si můžou výhradu soupisu vyhradit pouze výslovným prohlášením před soudem a to v průběhu jednání, které se koná právě z tohoto důvodu. Až poté platí, že pokud ani jeden z těchto dědiců výslovným prohlášením neprojeví svůj zájem využít výhrady soupisu nebo pokud se takového jednání vůbec nezúčastní, platí, že výhradu soupisu neuplatňují. Také o této věci musí být dědici poučeni. O tomto jsou tito dědici poučováni až v rámci obsílky k jednání, na kterém se má výhrada soupisu projednat. Ostatní dědici mají na uplatnění výhrady dva způsoby. Písemné prohlášení, které bude zasláno soudu, nebo se můžou vyjádřit ústně do protokolu. Proč zákon některým dědicům odpírá jednu z možností, jak si vyhradit soupis pozůstalosti? Měl k tomu zákonodárce nějaký důvod?¹³⁰

Přiklonila bych se k názoru uvedeného v důvodové zprávě k OZ. Myslím si, že hlavním důvodem, proč to je upraveno právě tímto způsobem, bude především kvůli ohledu na blízké příbuzné, kteří jsou dotčeni smrtí blízké osoby nejvíce a v takovou chvíli nejsou schopni racionálně uvažovat, co všechno musí v nastalém pozůstalostním řízení zajistit. Proto jsou výslovně předvoláni a mají možnost se až na takovém jednání k případné výhradě vyjádřit.¹³¹

Další zvláštností v rámci užití výhrady soupisu může být ochrana tzv. osob pod zvláštní ochranou, ke kterým patří hlavně osoby neznámé a nepřítomné. K takovým osobám se v rámci pozůstalostního řízení, pokud o sobě nedají do stanovené doby vědět, nebude přihlížet. Nevidím tedy důvod, stejně jako autoři knihy *Dědické právo v praxi*, proč jsou tyto osoby pod zvláštní ochranou a hlavně proč se v tomto případě provádí soupis pozůstalosti? Zvláštní ochrana těchto osob přitom spočívá pouze v tom, že se k nim v pozůstalostním řízení nepřihlíží. Podobné postavení mají i PO, které jsou veřejně prospěšné či zřizovány ve veřejném zájmu. U těchto PO je také prováděn soupis, který si musí zaplatit. Přitom takové PO mají většinou svého právníka či jiný přístup k právní ochraně a opět zde není jasný důvod, proč zrovna zde má být automaticky uplatňována výhrada soupisu. Výhradu soupisu můžou i za jistých podmínek využít i věřitelé zůstavitele. Věřitel tak může učinit, pokud si vyžádal odloučení pozůstalosti. Takový věřitel může činit i návrhy na opravu

¹³⁰ SVOBODA, KLIČKA: *Dědické právo ...*, s. 236.

¹³¹ Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné na <http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf> (§1674-1676 OZ).

příslušného soupisu.¹³² Jedním z dalších důvodů, proč by soud mohl nařídit soupis pozůstalosti, je obava věřitele, že by jeho pohledávka nemusela být uspokojena.¹³³

6.2. Způsoby provedení soupisu a jeho účinky

Soupis pozůstalosti je úkonem, který je neveřejný. O provedení soupisu soud vyrozumí všechny osoby, které mají právo být soupisu přítomni dle § 1684 odst. 2 OZ, ale pouze pokud jejich přítomnost neohrozí správné a včasné provedení soupisu. Například pokud by takové osoby manipulovali se zůstavitelovým majetkem a díky tomu by některý majetek nebyl zahrnut do zůstavitelova jmění. Někdy je třeba provést soupis pozůstalosti neprodleně a takový soupis bude proveden za přítomnosti dvou nezávislých svědků. K soupisu pozůstalosti dochází v domě zůstavitele nebo i v jiných prostorách, kde se zůstavitel zdržoval, pokud takového místa není, soupis nemůže být proveden. Do soupisu patří veškeré hmotné movité věci nacházející se v místě zůstavitele. Do soupisu nejsou zahrnuty věci, které jsou v držbě třetí osoby, ač je sebevíc jasné, že patří zůstaviteli. Naopak věci, které měl v držbě zůstavitel, se do soupisu zahrnou.¹³⁴ Součástí soupisu není pouze výlučný majetek patřící zůstaviteli, ale i majetek, který je součástí společného jmění zůstavitele a jeho manžela. Soudní komisař zahrne do soupisu i doklady, které by dokazovaly existenci zůstavitelových dalších dluhů nebo majetku. Na závěr je třeba říci, že nelze bez pochyby spoléhat na to, že majetek, který byl zahrnut do soupisu, skutečně patří do pozůstalostního majetku. Soupis pozůstalosti má pouze pomoci objasnit, co vše by mělo být zahrnuto do pozůstalosti. Soudní komisař pak skutečně zjištěný majetek přidá k seznamu aktiv pozůstalosti.¹³⁵

Tento tradiční způsob provedení soupisu se v praxi děje minimálně. Většinou jsou využívány jiné metody nahrazující soupis pozůstalosti na místě, tyto metody jsou nejenom rychlejší, ale dle mého názoru stejně, možná i více spolehlivé. Je totiž otázkou, jak dalece potencionální dědici a další oprávněné osoby můžou zasáhnout do majetku zůstavitele před tím, než dojde k samotnému soupisu. Jednou možností je nahrazení soupisu seznamem pozůstalostního majetku. Seznam pozůstalostního majetku sepíše správce pozůstalosti, musí ho potvrdit všichni dědici a následně o tom vydá soud usnesení. Usnesení může soud vydat, pouze pokud nebyl pravomocně nařízen soupis pozůstalosti. Druhou možností, která nahradí

¹³² Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. května 1927, sp. zn. R I 7/27, R I 8/27

¹³³ SVOBODA, KLÍČKA: *Dědické právo ...*, s. 264.

¹³⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. června 1942, sp. zn. R II 77, 78/42

¹³⁵ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 516-520 (§1686 OZ).

samotný soupis pozůstalosti, je nahrazení soupisu společným prohlášením dědiců. O tomto prohlášení rozhoduje opět soud svým usnesením. Než takové usnesení soud vydá, je nutné, aby mu byl předložen seznam majetku zůstavitele, který soudní komisař shledá za způsobilý nahradit jím soupis pozůstalosti. Opět je zde lhůta, do které musí dědici společné prohlášení uplatnit. Musí tak učinit nejen do chvíle, než bude nařízen soupis pozůstalosti, ale můžou takové prohlášení učinit i později a to dokud nebude soupis proveden. Prohlášení dědiců je v praxi nejvíce využíváno a to především díky jeho rychlosti a dle mého názoru i větší efektivnosti, jak samotný soupis pozůstalosti, který nemusí být příliš spolehlivý.¹³⁶

Existuje zde jedno úskalí. Co se stane, pokud se zjistí, že seznam majetku není úplný nebo prohlášení dědiců není pravdivé a nějaký majetek chybí? V situacích dle § 1681 OZ a dle § 1688 OZ se účinky výhrady soupisu od počátku ruší a to především tehdy, pokud se jedná o rozdíl v majetku, který není nepodstatný.¹³⁷ Pokud se účinky soupisu od počátku zruší, postavení dědice bude stejné, jako kdyby výhrady soupisu dědic vůbec nevyužil, a tím pádem bude dědic odpovídat za dluhy zůstavitele neomezeně a nemá ani další „výhody“ spojené s výhradou soupisu, jako je třeba možnost navrhnout konvokaci věřitelů nebo likvidaci dědictví.¹³⁸

Závěrem lze říci, že využití výhrady soupisu má význam pouze v okamžiku, kdy v řízení o pozůstalosti dojde k potvrzení a následně nabytí dědictví. Pokud bylo řízení zastaveno, protože zůstavitel zanechal majetek bez hodnoty či majetek nepatrné hodnoty, je jasné, že výhrada soupisu by neměla žádný smysl, jelikož by zde nebyli žádní dědici, na které by případná pasiva přešly. Pokud by byla nařízena likvidace pozůstalosti, tak věřitelé můžou být uspokojeni pouze ze zpeněžení majetku zůstavitele, tudíž by byla výhrada soupisu opět bezpředmětná.¹³⁹

6.3. Soupis ve vztahu ke konvokaci věřitelů

V předchozích kapitolách jsem se jednotlivě věnovala jak soupisu pozůstalosti, tak i konvokaci věřitelů. Soupis pozůstalosti je v současné úpravě novým institutem oproti konvokaci věřitelů, kterou znal i SOZ. Myslím si, že tyto instituty jsou spolu určitým způsobem spjaty, a proto bych se v této podkapitole chtěla zaměřit na jejich vzájemný vztah,

¹³⁶ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 518-519 (§1686 OZ).

¹³⁷ KITTEL, David, Mgr., Omezení odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele v řízení o pozůstalosti [online]. tablet.epravo.cz, červenec 2014 [cit. 8. března 2016]. Dostupné na <http://tablet.epravo.cz/07-2014/32_omezeni-odpovednosti-dedicu-za-dluhy-zustavitele-v-rizeni-o-pozustalosti>.

¹³⁸ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 531 (§1688 OZ).

¹³⁹ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 489 (§1676 OZ).

a jak se navzájem ovlivňují. Lze využít jeden institut bez druhého nebo jsou tyto instituty k sobě nerozlučně spjaty?

Konvokaci věřitelů může navrhnout pouze správce pozůstalosti nebo dědic, který využil výhrady soupisu a to za podmínky stanovené v § 1711 OZ. Uplatnit výhradu soupisu můžou pouze dědici zůstavitele, kteří musí být o tomto právu poučeni soudním komisařem v pozůstalostním řízení. Výhrada soupisu tak omezí dědicovu odpovědnost za dluhy zůstavitele za podmínek stanovených § 1706 OZ. To, že dědic uplatnil výhradu soupisu, bude součástí rozhodnutí o dědictví dle § 185 odst. 4 ZŘS. Uplatnění výhrady soupisu má tedy blízký vztah k zůstavitelovým věřitelům, ale i přesto věřitelé nejsou účastníky řízení ve smyslu § 112 ZŘS. Je tedy část v rozhodnutí o dědictví, která se týká informace ohledně využití či nevyužití výhrady soupisu, závazná i vůči věřitelům, když nejsou účastníky řízení? Tomu se věnoval ve svém rozhodnutí i NS, který uvedl, že výroky usnesení týkající se dědického práva jsou závazné vůči všem, tedy erga omnes, oproti tomu výroky ostatní jsou závazné pouze pro účastníky řízení a jejich právní nástupce¹⁴⁰, to samé potvrzuje i starší rozhodnutí NS.¹⁴¹ Z toho lze dovodit, že výrok o výhradě soupisu není vůči věřitelům závazný. Proč by pak v tom případě věřitelé nemohli požadovat uspokojení své pohledávky bez ohledu na výši pozůstalosti? Do jaké míry dědice výhrada soupisu „ubrání“ před povinností hradit dluhy zůstavitele? Na základě tohoto si myslím, že by každý takový dědic, který výhrady soupisu využil, měl následně navrhnout i konvokaci věřitelů. Nejenom, že se tím dědic zbaví povinnosti hradit dluhy před skončením pozůstalostního řízení, ale bude chráněn před věřiteli, kteří své pohledávky nepřihlásí a následně budou i tak požadovat jejich splnění. Je ale pravdou, že ani s výhradou soupisu a konvokací věřitelů nemá dědic jistotu, že dluhy nebude muset hradit. V okamžiku, kdy se objeví další majetek, o kterém dědic musel vědět, tak jak uvádím výše, výhrada soupisu pak ztrácí účinky a na dědice se hledí, jakoby výhrady nikdy nevyužil. Dědic je proti pohledávce věřitele chráněn pouze do té míry, pokud prokáže, že pozůstalost již byla vyčerpána na přihlášené pohledávky. K takovému prokázání však nestačí pouze tvrzení, že již byla vyčerpána aktiva přiznaná v rámci výhrady soupisu, ale že byla vyčerpána skutečná pozůstalost.¹⁴² Má tedy výhrada soupisu bez využití návrhu na svolání věřitelů význam? Vzhledem k tomu, že výrok v rozhodnutí ohledně výhrady soupisu není vůči věřitelům závazný a dědic by následně nenavrhoval konvokaci věřitelů, proč by

¹⁴⁰ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 21 Cdo 3183/2007

¹⁴¹ Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. října 1982, sp. zn. 3 Cz 32/82

¹⁴² Rozhodnutí Gl. U. 7125, citováno dle ŠVESTKA, Jiří, In DVOŘÁK, Jan (ed). *Občanský zákoník Komentář Svazek IV Dědické právo (§1475–1720) včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 605 (§1711 OZ).

věřitel nemohl požadovat splnění své pohledávky v celé její výši po dědici. Oproti tomu v okamžiku, kdy dědic učiní návrh na svolání věřitelů, které bude schváleno, poskytne to dědici větší jistotu ohledně omezení jeho odpovědnosti hradit dluhy zůstavitele.¹⁴³

Dále budou dědici více chráněni před možným rizikem, že se přihlásí věřitel až po lhůtě stanovené k přihlášení pohledávky. Dědici budou v tomto případě chráněni před vyčerpáním aktiv pozůstalosti, jelikož kdyby návrh na svolání nepodali, museli by tak i další věřitele uspokojit do výše, které by dosáhli při nařízení likvidace.¹⁴⁴ Závěrem lze říci, že samotný soupis úplnou jistotu nakonec neposkytuje. V postavení dědice bych určitě využila oba instituty jako tu největší možnou záruku. Vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně novou úpravu, která judikaturou zatím řešena nebyla, bude záležet především v budoucnu, jak se k této problematice postaví soudy ve svých rozhodnutích a jak svá rozhodnutí odůvodní. Domnívám se, že v okamžiku, kdy se objeví další majetek zůstavitele a účinky výhrady tedy pominou, mohl by nakonec dědic i tak odpovídat za všechny dluhy zůstavitele v neomezeném rozsahu. Teprve budoucí judikatura ukáže, zda využití těchto dvou institutů je skutečně účinné, tak jak bylo zamýšleno a pomůže tak v právní úpravě v oblasti placení dluhů zůstavitele.¹⁴⁵

Dle § 470 odst. 1 SOZ, odpovídá dědic za dluhy zůstavitele pouze do výše nabytého dědictví, v tomto případě nebylo potřeba institutu výhrady soupisu využívat, jelikož do výše nabytého dědictví už dědic za dluhy odpovídal. Nemůžeme ani mluvit o žádném vztahu ke konvokaci věřitelů. Za úpravy SOZ bylo jednodušší pro dědice neuvést některý majetek zůstavitele, jelikož dědici nehrozilo, že by v případě neuvedení některého majetku zůstavitele čelil odpovědnosti za dluhy zůstavitele v neomezeném rozsahu a odpovědnost za dluhy s menším majetkem se tak snížila. To v praxi znamenalo pro věřitele složitou situaci a prokazování, aby se domohli uhrazení svých pohledávek.¹⁴⁶ Konvokace dle SOZ byla možná, ale užívala se v jiné situaci, a to v okamžiku kdy bylo dědictví předloženo a dědici přemýšleli, že pozůstalost přenechají věřitelům, anebo v okamžiku kdy hrozí likvidace dědictví. Dle SOZ se tedy nedá mluvit o souvislosti mezi těmito instituty.¹⁴⁷

¹⁴³ KITTEL, David, Mgr., Omezení odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele v řízení o pozůstalosti [online]. tablet.epravo.cz, červenec 2014 [cit. 8. března 2016]. Dostupné na <http://tablet.epravo.cz/07-2014/32_omezeni-odpovednosti-dedicu-za-dluhy-zustavitele-v-rizeni-o-pozustalosti>.

¹⁴⁴ FIALA, DRÁPAL: *Občanský zákoník IV...*, s. 599-600 (§1713 OZ).

¹⁴⁵ KITTEL, David, Mgr., Omezení odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele v řízení o pozůstalosti [online]. tablet.epravo.cz, červenec 2014 [cit. 8. března 2016]. Dostupné na <http://tablet.epravo.cz/07-2014/32_omezeni-odpovednosti-dedicu-za-dluhy-zustavitele-v-rizeni-o-pozustalosti>.

¹⁴⁶ PŘIDAL, Ondřej. Zjišťování majetku zůstavitele. *Právní rádce*, 2007, č. 1, s. 14.

¹⁴⁷ ŠVESTKA, MIKEŠ, FIALA: *Občanský zákoník ...*, s. 1266-1269 (§470-472 SOZ).

7. Závěr

Povinnost k úhradě dluhů zůstavitele není novým institutem, ale podle mého názoru je to jeden z institutů v rámci dědického práva, který patří mezi ty nejvíce změněné a jeho účinky, které jsou s těmito změnami spjaty, se jednou můžou dotknout většiny z nás. V tomto případě nešlo přehlížet ani instituty související s dluhy zůstavitele, mezi které patří možnost odmítnutí dědictví, a dále nové instituty, které SOZ neznal, zřeknutí se dědického práva, vzdání se dědictví a zcizení dědictví. Jsou to totiž instituty, které každý jiným způsobem nabízí možnosti, jak se postavit k dluhům po zůstaviteli a jak se případně alespoň z části vyhnout jejich plnění.

Možnost odmítnout dědictví je jedna z možností, jak se dědictví tzv. zbavit. Je samozřejmé, že se nikdo nebude zbavovat dědictví, kterým by nabyt samá aktiva. Tento institut by se měl proto hojně užívat v okamžiku, kdy je pozůstalost skutečně předlužená a pro dědice by bylo takové dědictví přijmout nevýhodné. Pokud je v určitém případě skutečně obava nebo téměř 100% jistota, že zůstavitel zanechal velké množství dluhů, tak se tímto způsobem může dědic hned po smrti zůstavitele dědictví zbavit bez jakýchkoliv dalších následků. Dále nebude ani účastníkem řízení a bude se na něj hledět, jakoby dědictví nikdy nenabyl.

Zcela novým institutem dle OZ je zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví. Zřeknutím se dědického práva může zůstavitel ještě před svou smrtí vyřešit případné budoucí spory. Pokud již za života něco někomu daroval i v případě, že má zůstavitel nějaké dluhy, má možnost je vyřešit uzavřením takové smlouvy. Vzdání se dědictví nám přineslo další „novinku“ v současné úpravě, dědic může svůj podíl převést na nějakého dalšího dědice, aniž by k tomu potřeboval souhlasy ostatních. V tomto institutu je podle mého názoru menší úskalí v tom, že vzdání se nemá účinky vůči věřitelům, což je svým způsobem logické, když věřitelé nejsou účastníky řízení. Tím ale nastává problém a to takový, že věřitelé můžou splnění pohledávky požadovat jak po původním dědici, tak i po tom, co dědický podíl nabyt a oba jsou zavázáni vůči takovým dluhům společně a nerozdílně, což může být pro nabyvatele dědického podílu výhodnější, ale nikoliv zas pro dědice původní, jelikož se tak odpovědnosti za případné dluhy nezbaví. Tato případná odpovědnost za dluhy by se dala omezit využitím výhrady soupisu, o tom pojednává podrobně šestá kapitola.

Ani využití institutu zcizení dědictví není úplně „nevýhodné“. Tento institut umožňuje dědici, aby v pozůstalostním řízení disponoval tímto právem, což jiný institut neumožňuje. Proto dědic může svůj podíl převést, na kohokoliv chce už v pozůstalostním řízení. Je zde

stejně úskalí jako u vzdání se dědictví, jelikož původní dědic i nabyvatel dle § 1720 OZ jsou věřitelům zavázáni solidárně.

Z kapitoly o historickém vývoji, jak se povinnost k úhradě dluhů vyvíjela od roku 1918, je patrné, že většina současné úpravy OZ a to nejenom tohoto institutu byla inspirována OZO. Dle SOZ byla problematika ohledně dluhů zůstavitele upravena pouze ve třech ustanoveních § 470-472 SOZ, což si myslím, že je skutečně málo. Pak dochází k nejasným výkladům a zbytečným sporům v rámci dříve nazývaného dědického řízení. OZ tuto úpravu poměrně rozšířil, to by mohlo pomoci řešení případných sporů, objasnění některých pojmů a situací, které dosud upraveny nebyly. Nová úprava OZ je více spravedlivá a vyvážená vůči oběma stranám, jak straně dlužníků, tak straně věřitelů, která byla dle SOZ velmi zkracována. Dědici sice mají povinnost hradit dluhy zůstavitele v plném rozsahu bez ohledu na výši nabytého dědictví, ale to nelze tvrdit bezvýjimečně, jelikož zákon jim stále dává možnost, jak tuto odpovědnost omezit. Touto možností je výhrada soupisu, která vyžaduje ze strany dědiců určitou aktivitu z jejich strany, na což dosud dědici nebyli zvyklí, jelikož SOZ jim tuto odpovědnost omezil automaticky. Tato úprava by mohla v budoucnu donutit všechny dědice nad případnými dluhy po zůstaviteli více přemýšlet a nejen pouze spoléhat na to, že za tyto dluhy odpovídají pouze do výše nabytého majetku, jak jim umožňoval SOZ. Minimálně by tato úprava mohla rozšířit povědomí všech lidí.

Na nové úpravě OZ oceňuji posílení postavení věřitelů a jejich větší ochranu. Ti doposud příliš možností neměli. Dle SOZ nebylo těžké docílit toho, aby práva věřitelů byla zkrácena a to jednoduše nepřiznáním veškerého majetku, který zůstavitel měl. Pokud by dnes dědici uvedli u výhrady soupisu neúplný majetek zůstavitele, výhrada by se stala neúčinnou a dědici by byli opět povinni uhradit všechny dluhy zůstavitele v neomezeném rozsahu, proto by tato úprava měla docílit větší odpovědnosti a čestnosti ze strany dědiců. Věřitelé mohou žádat uspokojení svých pohledávek ještě před skončením řízení o pozůstalosti, to ale nikoliv vůči dědicům, ale vůči tomu, kdo dědictví spravuje. Je třeba mít na paměti, že pokud budou věřitelé vyžadovat splnění své pohledávky už v tento okamžik, správce je uspokojí pouze z pozůstalostního majetku, nikoliv z majetku svého a to z toho důvodu, že do skončení řízení nemůže a ani nedojde ke splynutí majetku s majetkem správce. Proto je otázkou, zda by si věřitel neměl spíš počkat do skončení pozůstalostního řízení, jelikož by jeho pohledávka pak mohla být uspokojena zcela, pokud se jedná o dědice s velkým majetkem a zároveň nevyužil výhrady soupisu. To už zůstává na rozhodnutí věřitele.

Dalším významným právem ze strany věřitelů je možnost uplatnit tzv. odloučení pozůstalosti, což SOZ také neznal. Tento institut je vhodné využít v okamžiku, kdy není

předlužena pozůstalost, ale předlužení je na straně dědice, jelikož tím, že právní mocí pozůstalostního řízení dojde ke splnutí majetku dědice a zůstavitele, představuje velké riziko pro věřitele. Proto mají dnes věřitelé možnost využít tohoto institutu a chtít svou pohledávku uspokojit dřív než skončí pozůstalostní řízení, aby nedošlo ke splnutí majetku zůstavitele a předluženého majetku dědice. Odloučení pozůstalosti zamezí dědici, aby nabytý majetek použil na úhradu svých dluhů. V této situaci musí věřitel soudu prokázat důvodnou obavu a stává se účastníkem řízení.

Dědici mohou kromě výhrady soupisu využít spolu s výhradou tzv. konvokaci věřitelů, což ve spojení právě s výhradou soupisu posílí ještě více ochranu dědiců vůči dluhům zůstavitele. Věřitelé, kteří své pohledávky nepřihlásí, pak nemají právo na uspokojení pohledávek, pokud byla pozůstalost vyčerpána. Jestli dědic využije pouze výhrady soupisu, nemá jistotu vůči nově objeveným věřitelům, že by jejich pohledávky platit nemusel. Konvokací věřitelů si dědic může pojistit i to, že v průběhu pozůstalostního řízení žádný z věřitelů nemůže požadovat plnění.

OZ je účinný od 1. ledna 2014, jedná se tedy o poměrně novou právní úpravu, a proto si myslím, že bude teprve otázkou budoucnosti, zda se tyto nové instituty zmíněné v této práci skutečně osvědčí a ukážou se jako účinné. Osobně jsem zvědavá, jak se k této problematice postaví soudy. Budoucí judikatura rozhodne, jak budou jednotlivé instituty vykládány a zda budou skutečně užitečné. Pokud si shrneme fakta, tak i při využití všech možných institutů ochrany vůči dluhům zůstavitele, se může nakonec stát, že dědic bude povinen tyto dluhy uhradit. Jsem každopádně přesvědčena o tom, že změna v OZ ohledně dluhů zůstavitele potřeba byla a dle mého názoru se stala velkým přínosem, který dědické právo potřebovalo a to především v potřebě posílit práva věřitelů vůči dědicům, kteří dle SOZ měli dispozice s dědickým právem vůči věřitelům nepoměrně větší.

8. Literatura

8.1. Monografie

BEDNÁŘ, Václav, JUDr., Ph.D. *Testamentární dědická posloupnost*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2011.

DVOŘÁK, Jan a kol. *Občanské právo hmotné 1*. Praha: Wolters Kluwer, 2013.

DVOŘÁK, Jan, MALÝ, Jan a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011.

ELIÁŠ, Karel, prof., Dr., JUDr., a kol., *Nový občanský zákoník s aktualizovanou důvodovou zprávou a rejstříkem*. Ostrava: Sagit a. s., 2012.

FIALA, Josef, KINDL, Milan a kol. *Občanské právo hmotné*. 2. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk s. r. o., 2009.

KOVÁŘOVÁ, Daniela. *Dědické právo podle nového občanského zákoníku. Praktická příručka*. 1. vydání. Praha: Leges, 2015.

MIKEŠ, Jiří, Doc., JUDr., MUZIKÁŘ, Ladislav, JUDr. *Dědické právo v teorii a praxi*. 1. vydání. Praha: Leges, 2011.

MIKEŠ, Jiří, Doc., JUDr., MUZIKÁŘ, Ladislav, JUDr. *Dědické právo, Praktická příručka, Komplettní pohled na dědění z hlediska hmotněprávního i procesního*. 3. vydání. Praha: Linde Praha a. s., 2007.

SVEJKOVSKÝ, Jaroslav a kol. *200 let Všeobecného občanského zákoníku*. Praha: Wolters Kluwer, 2011.

SVOBODA, Jiří, KLIČKA Ondřej. *Dědické právo v praxi*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

8.2. Komentáře

BŘICHÁČEK, Tomáš, In BŘÍZA, Petr (ed). *Zákon o mezinárodním právu soukromém*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014.

FIALA, Roman, DRÁPAL, Ljubomír a kol. *Občanský zákoník IV. Dědické právo (§ 1475-1720)*, 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015.

FIALA, Roman, MIKEŠ, Jiří, In Švestka, Jiří (ed.). *VELKÉ KOMENTÁŘE Občanský zákoník II*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2008.

MIKEŠ, Jiří, In JEHLIČKA, Oldřich (ed.). *Občanský zákoník Komentář. 7*. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2002.

ROUČEK, František, Dr. SEDLÁČEK, Jaromír, Dr. (ed). *KOMENTÁŘ K ČESKOSLOVENSKÉMU OBECNÉMU ZÁKONÍKU OBČANSKÉMU A OBČANSKÉ PRÁVO PLATNÉ NA SLOVENSKU A V PODKARPATSKÉ RUSI*. Praha: V. LINHART, 1936.

ŠVESTKA, Jiří, In DVORÁK, Jan (ed). *Občanský zákoník Komentář Svazek IV Dědické právo (§ 1475 – 1720) včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014.

TLÁŠKOVÁ, Šárka, In SVOBODA Karel (ed). *Zákon o zvláštních řízeních soudních. Komentář*. 1. Vydání. Praha: C. H. Beck, 2015.

8.3. Odborné články

BARTOŠ, Jiří. O soupisech v dědickém a pozůstalostním řízení. *Ad Notam*, 2013, č. 3, s. 7.

BEDNÁŘ, Václav. Dědické právo v novém občanském zákoníku. *Obchodní právo*, 2012, roč. 21, č. 5, s. 167-169.

BREJLOVÁ, Kateřina, JUDr. Nové postavení věřitele v dědickém řízení a změna v odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele. *Ad Notam*, 2014, č. 1, s. 12.

ELIÁŠ, Karel. Přejedání dluhů na dědice z hlediska občanského práva hmotného. *Právní fórum*, 2005, č. 6, s. 230.

- GÜRLICH, Richard. Výhrada soupisu pozůstalosti a správce pozůstalosti. *Novinky z rekodifikace - advokátní kancelář GÜRLICH & Co*, 2014, č. 68, s. 1.
- HOLÍKOVÁ, Lenka. Možnosti dispozice dědiců s dědickým právem. *Ad Notam*, 2015, č. 3, s. 18.
- HORÁK, Ondřej, JUDr., Ph.D., Dědictví a odkaz (k přechodu majetkových práv a povinností pro případ smrti). *Právní rozhledy*, 2015, č. 9, s. 305.
- JIRSA, Jaromír. Stojí za pozornost. *Ad Notam*, 2011, č. 2, s. 49.
- KAUSTA, Petr. CO JE NOVÉHO V OBLASTI DĚDICTVÍ?. *ABO deník*, 25. března 2014, s. 5.
- KONDROVÁ, Martina. Odmítnutí dědictví, zřeknutí se dědického práva a vzdání se dědictví jako staronové instituty dědického práva po rekodifikaci. *Ad Notam*, 2014, č. 1.
- MENCLEROVÁ, Markéta. Dědické právo po rekodifikaci – procesní aspekty. *Ad Notam*, 2013, č. 9, s. 9.
- MUZIKÁŘ, Martin, Mgr., Ing., Zřeknutí se dědického práva. *Ad Notam*, 2014, č. 4, s. 7.
- PAVELKA, Jan, JAHODOVÁ, Iva. Dědické právo po rekodifikaci. *Rekodifikační novinky*, 2013, č. 9, s. 2.
- PŘIDAL, Ondřej. Zjišťování majetku zůstavitele. *Právní rádce*, 2007, č. 1, s. 14.
- RYŠÁNEK, Zdeněk. Ještě jednou o nákladech pohřbu. *Ad Notam*, 1997, č. 1, s. 18.
- SPÁČIL, Jiří, ŠEŠINA, Martin. Nabývání dědictví a vlastnické žaloby dědiců v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2015, č. 2.
- SPÁČIL, Jiří, ŠEŠINA, Martin. Nabývání dědictví a vlastnické žaloby dědiců v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2015, č. 2, s. 39.
- ŠEŠINA, Martin. Diskuse o návrhu nového občanského zákoníku VII. *Ad Notam*, 2006, č. 4.
- WAWERKA, Karel. Patří náklady pohřbu do pasiv dědictví? *Ad Notam*, 1996, č. 5, s. 107.

8.4. Právní předpisy

Zákon č. 141/ 1950 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 65/ 1965 Sb. účinném ke dni 16. června 1965

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Zákon č. 946/1811 Sb., obecný zákoník občanský, ve znění císařského nařízení č. 69/1916 Ř. z. účinného ke dni 31. prosince 1965

Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

8.5. Internetové zdroje

Důvodová zpráva k zákonu č. 89/2012 Sb., občanský zákoník. Dostupné na <<http://obcanskyzakonik.justice.cz/images/pdf/Duvodova-zprava-NOZ-konsolidovana-verze.pdf>>.

JARKOVSKÁ, Barbara. *INSTITUTY DĚDICKÉHO PRÁVA (ZŘEKnutí SE DĚDICKÉHO PRÁVA, VZDÁNÍ SE DĚDICTVÍ, ZCIZENÍ DĚDICTVÍ)* [online]. epravo.cz, 30. prosince 2013 [cit. 29. ledna 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/instituty-dedickeho-prava-zreknuti-se-dedickeho-prava-vzdani-se-dedictvi-zcizeni-dedictvi-93263.html>>.

KITTEL, David, Mgr., Omezení odpovědnosti dědiců za dluhy zůstavitele v řízení o pozůstalosti [online]. tablet.epravo.cz, červenec 2014 [cit. 8. března 2016]. Dostupné na <http://tablet.epravo.cz/07-2014/32_omezeni-odpovednosti-dedicu-za-dluhy-zustavitele-v-rizeni-o-pozustalosti>.

NEVRKLA, Luboš. *Výhrada soupisu pozůstalosti* [online]. epravo.cz, 30. září 2014 [cit. 29. února 2016]. Dostupné na <<http://www.epravo.cz/top/clanky/vyhrada-soupisu-pozustalosti-95527.html>>.

8.6. Judikatura

Rozhodnutí Gl. U. 7125, citováno dle ŠVESTKA, Jiří, In DVOŘÁK, Jan (ed). *Občanský zákoník Komentář Svazek IV Dědické právo (§ 1475 – 1720) včetně výkladu řízení o pozůstalosti*. 1. Vydání. Praha: Wolters Kluwer, a. s., 2014, s. 605 (§1711 OZ).

Rozhodnutí Gl. U. 14.252, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 535 (§807 ABGB).

Rozhodnutí Gl. U. 3280, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 544 (§811 ABGB).

Rozhodnutí Gl. U. 5486, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 63 (§549 ABGB).

Rozhodnutí Gl. U. 9114, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 59 (§548 ABGB).

Rozhodnutí Gl. U. N. F. 1879, citováno dle ROUČEK, František, SEDLÁČEK, Jaromír. *Komentář k Československému obecnému zákoníku občanskému a občanské právo platné na Slovensku a v Podkarpatské Rusi- 3. díl*. Praha: V. Linhart, 1936, s. 544 (§811 ABGB).

Rozsudek Krajského soudu Ústí nad Labem – pobočka v Liberci ze dne 11. listopadu 2005, sp. zn. 35 Co 949/2005

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. listopadu 1919, sp. zn. R I 423/19

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. ledna 1927, sp. zn. Rv I 1670/26

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 19. května 1927, sp. zn. R I 7/27, R I 8/27

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 1. března 1929, sp. zn. R I 82/29

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. září 1929, sp. zn. R I 561/29

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 23. dubna 1931, sp. zn. R I 244/31

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 3. listopadu 1939, sp. zn. R I 566/39

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 9. května 1940, sp. zn. Rv I 226/40

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. června 1942, sp. zn. R II 77, 78/42

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 22. prosince 1972, sp. zn. NS 4 Cz 87/72

Rozsudek Nejvyššího soudu ČSR ze dne 26. ledna 1973, sp. zn. 1 Cz 78/72

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 5. listopadu 1975, sp. zn. Cpj 30/75

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 28. října 1982, sp. zn. 3 Cz 32/82

Usnesení Krajského soudu v Brně ze dne 19. února 1996, sp. zn. 18 Co 158/95

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 14. 3. 2001, sp. zn. 21 Cdo 1351/2000

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2007, sp. zn. 29 Cdo 549/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. Února 2009, sp. zn. 21 Cdo 1762/2008

Rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 29. dubna 2009, sp. zn. 21 Cdo 3183/2007

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. července 2010, sp. zn. 21 Cdo 220/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. Prosince 2011, sp. zn. 21 Cdo 2149/2009

Usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. dubna 2013, sp. zn. 21 Cdo 2436/2011

9. Shrnutí

Tato diplomová práce, jak je již patrné z jejího samotného názvu, pojednává a řeší povinnost dědiců k úhradě dluhů zůstavitele. Jedná se o institut, který znal i SOZ, avšak v poměrně stručnější „verzi“. Jedná se o institut, který v rámci přijetí nového OZ sám dospěl k mnoha změnám. První kapitola vysvětluje základní pojmy dědického práva, které jsou nutné pro pochopení tohoto tématu. Další tři následující kapitoly mluví o čtyřech dalších institutech, které bylo třeba zařadit do této práce, jelikož s dluhy zůstavitele úzce souvisí. Některé instituty jsou zcela nové a předešlá právní úprava je neznala.

Stěžejní kapitolou je kapitola pátá a šestá. Kapitola pátá pojednává přímo o dlužích zůstavitele. Začátek této kapitoly je věnován stručnému historickému vývoji, jak se s dluhy zůstavitele nakládalo dříve a jak se mohli dědici proti těmto dluhům bránit. Tento historický vývoj měl také ukázat, kde se současná právní úprava inspirovala, což nebylo těžké určit, jelikož drtivá většina nové právní úpravy se odráží v OZO. V této práci se zaměřuji také na postavení věřitelů a jejich ochranu. Šestá kapitola pak pojednává o možnostech dědiců využít výhrady soupisu, díky které dědici nebudou odpovídat za dluhy zůstavitele v neomezeném rozsahu, ale pouze do výše nabytého dědictví. Tato kapitola se také věnuje vztahu mezi výhradou soupisu a tzv. konvokací věřitelů, která poskytne dědicům spolu s výhradou soupisu ještě větší ochranu.

Závěrem autor ke své práci a jeho tématice uvádí, že vzhledem k tomu, že se jedná o poměrně novou právní úpravu, bude záležet především na budoucí judikatuře a postavení soudů k dané problematice. V současné době se nedá vyloučit, že i kdyby dědic využil veškeré možné ochrany, kterou mu zákon nabízí, tak dluhy skutečně nebude v takové výši platit. Ač se v zákonné úpravě nacházejí některá ustanovení, u kterých je možný několikerý výklad, jedná se o úpravu, která by mohla být skutečně přínosná a užitečná pro pozůstalostní řízení.

10. Summary

This thesis is about obligation of heirs to pay debts of the testator. This institute was known even in „old“ Civil Code, but it has been changed extensively in current Civil Code. The first chapter explains the main definition in law of inheritance. Next three chapters are about other new institutes which are connected to main topic about debts.

The most important chapter is chapter fifth and sixth which are about testator's debts. The beginning of this chapter is focused on history development. We can see how this institute has changed from past to nowadays. The current legal regulation has inspired from „general“ Civil Code. In this thesis I am writing about relationship between creditors and debtors and protection of creditors. The heir has an option use inventory of property of the deceased, it caused that the heir will be responsible only for debts up to inheritance which heir got to his own. This sixth chapter is about relationship between convocation of creditors and inventory of property of the deceased too.

Finally, the author for this work and this topic say that the legislation about debts is relatively new and it will depend primarily on the future status of courts and case law how it will be in future. In recent time we can't exclude that even heir use everything what he can for his protection he can pay all debts after testator. A lot of directory provisions of a statute are unclear but I think this legal regulation will be useful for current law of inheritance.

11. Klíčová slova

dluhy, dědic, dědické právo, dědictví, majetek, odpovědnost, konvokace věřitelů, soupis pozůstalosti, výhrada soupisu, pozůstalostní řízení, občanský zákoník, obecný zákoník občanský, zůstavitel

debts, heir, law of inheritance, inheritance, property, responsibility, convocation of creditors, inventory of the estate, management of inheritance, civil code, general civil code, testator